

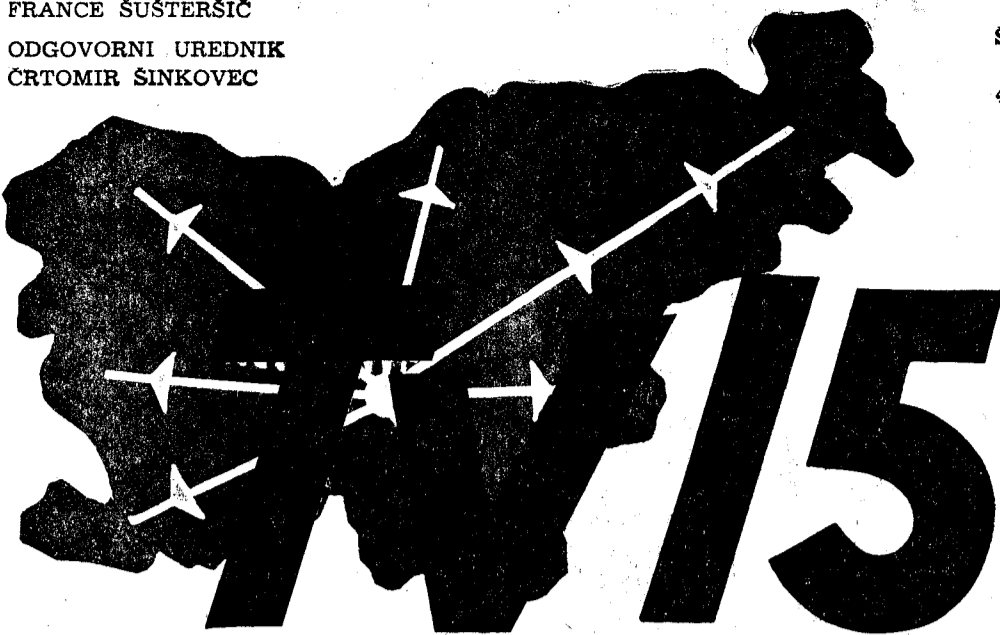
Norman Acton o vlogi FMAC

O tiskovni konferenci Normana Actona, generalnega sekretarja Svetovne federacije bivših borcev FMAC, smo že pisali. Zaradi važnosti priobčujemo njegovo izjavo o vlogi FMAC v celoti:

Naš smoter je svetovni mir. Vse naše akcije so usmerjene k popuščanju mednarodne napetosti. Organizacije bivših borcev zbiramo na načelih odgovornosti in podpore osnovnim smotrom človečnosti, priznanim v ustanovni listini združenih narodov, univerzalni deklaraciji o človeških pravicah, ideji o razoroževanju in mednarodni pomoči nerazvitim deželam. Tudi v vsem ostalem je naša naloga zbirati znaten del mednarodne javnosti v borbi za mir. Pri vzgoji našega članstva in ostvartvi javnega mnenja moramo budno paziti, da teh načel nihče ne krši. Naj navedem tudi to, kako utrjujemo mir: Ko pride med dvema deželama do sporov, a so v obeh deželah bojovniška združenja, ki so članice naše federacije, si prizadevamo, da naše članice, bojovniška združenja teh dežel vplivajo na svoji vladi, da se sporazumeta. Pri tem mislim na spor med Indonezijo in Holandsko zaradi Zahodnega Iriana. Predno sta se dokončno sporazumeli vladi obeh dežel, sta se bojovniška združenja Holandske in Indonezije že o tem sporazumeli. Ne trdim, da se holandska vlada in indonezijska vlada vseeno ne bi sporazumeli, toda skupno stališče borcev Holandske in Indonezije je vsekakor zboljšalo atmosfero sporazumevanja.

Naša posredovanja za mirno sporazumevanje in iskanje rešitve za spore so možna tudi drugje in mi jih bomo uporabili v korist miru.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

OSEBNI DOHODKI CENE IN PRENIZKE POKOJNINE

V predlogih za novi zakon o pokojninskem zavarovanju je predvidena tudi zakonska obveznost pokojninskega sklada, da vse stare in nove pokojnine usklajuje z gibanjem življenjskih stroškov. Vse stare pokojnine, tako je rečeno v tolmačenju Riste Džunova, zveznega sekretarja za delo, bodo prevedli tako, da bodo ustrezale novim pokojninskim osnovam.

Vsačemu staremu upokojencu bodo na današnje splošno ravnen osebnih dohodkov revalorizirali osebne dohodke, ki jih je ostvaril pred upokojitvijo. S sprejetjem tega načela v novi pokojninski sistem naj bi se odpravile pomanjkljivosti dosedanjega pokojninskega zavarovanja.

Toda upokojenci se sprašujejo, ali bo to načelo res izvedeno in ali bodo stare pokojnine tudi dejansko usklajene z novimi ter ali bodo za isto delovno mesto in isto odgovornost pokojnine izenačene. To je vprašanje, ob katerem se odpirajo razne težave in na katero po vsej verjetnosti ne more nihče odgovoriti povsem točno. In prav to je razlog, da si to zadevo ogledamo pobliže.

Če primerjamo današnje pokojnine z osebnimi dohodki aktivnih delavcev in nameščencev, ugotovimo dvojno nesorazmerje; osebni dohodki se namreč dvigajo — ponekod bolj, drugod manj, sorazmerno z življenjskimi stroški — a pokojnine so zamrznjene. Drugo je višina pokojnine, ki se za isto delo in isto odgovornost stalno spreminja.

Res je, da so to problemi, ki zadevajo vse upokojence, toda ker je med temi sedaj že pre-

Nemci so nam sledili kot trop krvo- ločnih volkov

»Ko smo se 24. februarja 1944 pomikali iz Štakenskih vrh proti Savinji, smo čutili, da smo že na pragu konca ofenzive ali pa vsaj, da je vse hudo že za nami,« je začela pripovedovati sekretarka SKOJ Bračičeve brigade Vera Vošnjak. »V prežgodnjem veselju smo bili kaj kmalu razočarani. Kurirji so prinesli vest, da so nam Nemci tesno za petami in nedaleč od zaselka Rastke, na Smrekovskem sedlu, so že zapokale puške. Nemci so nas, skupino sedemdesetih, obkolili in kmalu smo uvideli, da jim s 40 za boj sposobnimi borci ne bomo kos. Takoj smo v Rastke poslali kurirja, ki naj bi štab divizije obvestil o našem položaju. Toda kurir je v Rastkah dobil samo Nemce. Bili smo odrezani.«

(NADALJEVANJE NA 3. STR.)

cejšnje število bivših borcev, ki so prav tako prizadeti, je prav in potrebno, da o tej zadevi spregovorimo tudi v našem listu.

Na nedavni republiški skupščini socialnega zavarovanja so med drugim ugotovili, da pokojnine mnogih kategorij zastajajo za porastom življenjskih stroškov in niso v skladu z večanjem osebnih dohodkov. Zato beremo v raznih časnikih članke z naslovi: »Stroški rastejo — pokojnine zamrznjene« — »Upokojence skrbi 1. 1964« — »Upokojenci ne morejo več čakati« itd.

Spričo ugotovitve, da bo uveden nov sistem pokojninskega zavarovanja, ki da bo odstranil obstoječe nesorazmerje med zamrznjenimi pokojninami in porastom cen, pa tudi razlike v pokojninskih ljudi, ki so na

istem delovnem mestu bili upokojeni na primer leta 1958, a drugi v letu 1963, bi hoteli opozoriti na nekatere podrobnosti v tej zvezi. Res je sicer, da so že v raznih podjetjih in ustanovah na enakih delovnih ali službenih mestih osebni dohodki različni, toda primeri, ki jih navajamo, se nanašajo na isto delovno mesto. Po posebni tabeli Zavoda za socialno zavarovanje je na primer kvalificirani delavec, ki je v l. 1958 imel osebnih dohodkov 20.000 dinarjev, in je takrat bil upokojen, dobil pokojnino 13.520 dinarjev. V letu 1963 je po tej tabeli isti delavec imel osebnih dohodkov 33.800 dinarjev in bil upokojen s pokojnino 22.150 dinarjev. Visoko kvalificirani delavec, ki je imel v letu 1958 skupno 26.300 dinarjev osebnih

(NADALJEVANJE NA 2. STR.)

Drugo zasedanje AVNOJ v Jajcu, ki pomeni temeljni kamen nove, Titove Jugoslavije, je globoko odjeknilo po domovini in v svetu,

Val množičnih manifestacij je zajel tudi Slovenijo, kakaj ljudstvo je z navdušenjem sprejelo zgodovinske sklepe zasedanja. Eden iz-

med največjih manifestacij je bil 30. januarja 1944 v Črnomlju. — (B. Jakac, risba, Črnomelj, 30. I. 1944.)

NA ZAHODU NIČ NOVEGA

Kancler Konrad Adenauer je odšel. Prišel je Ludwig Erhard. Adenauer ni hotel ničesar slišati o odškodnini jugoslovanskim žrtvam nacizma. Odložil je tudi razpravo proti ustašem, ki so leta 1962 napadli jugoslovansko predstavništvo v Bad Godesbergu in ubili Momčila Popovića. Tudi Erhard ni po svojem prihodu ničesar spremenil. Ko so ga ob njegovem obisku v Rimu vprašali, kaj misli o tem, je cinično odgovoril: »Na to vprašanje ne morem in nočem odgovoriti, to pa si lahko tolmačite, kakor hočete...«

Toda proces v Frankfurtu proti esesovskim zločincem iz Oswiecima še ni končan; sedaj pripravljajo že drugega. Kolikor in kakšne žrtve imajo posamezni nacistični zločinci na vesti — in med žrtvami je bilo tudi mnogo Jugoslovancev — kaže razprava — toda obtoženci se »ničesar ne spominjajo« — in verjetno kancler Erhard tudi o tem ne more in noče ničesar govoriti...

OBČANOVA BELEŽNICA

Integracija. Besedica, na moč čislana, spoštovana, ki ji nikakor ne gre odreknati ekonomskega prizvoka, če je uporabljena, zlasti pa izvajana tako, kot je treba.

Po vojni smo v našem aktivistovskem jeziku uporabljali vrsto »acij... Socializacij, ekspropriacij, arondacij, kvalifikacij, melioracij, centralizacij in decentralizacij... Zdaj pa je prišla na vrsto »integracija«, besedica, ki se je nekateri oklepajo kot poslednje rešilne bilke svojega obstoja. Integracija je postala za slehernega aktivista, pa tudi druge ljudi in za gospodarstvenike »tako rekoč obljubljena dežela«, brez katere se poslej ne da več živeti.

Sicer pa integracija še daleč ni tako slaba reč, kot si jo nekateri predstavljajo. Hkrati pa tudi ne predobra, taka, da bi jo morali za vsako ceno izvajati in uveljaviti, samo zato, ker se nekemu zdi, da je to pametno, ker se marsikomu zdi, da si bo z njo postavil v svojem življenju še en »spomenik« več.

In kot je vsaka reč, ki je premalo proučena, lahko zelo tvegana, pa tudi škodljiva, je tako tudi »integracija«...

Pa naj pove o tem naslednji primer: V sosednji občini, ki jo delita od »moje« le dve asfaltirani ulici in nekaj zakrpanih pločnikov (srečo imam, da je moja delovna organizacija prav v tej občini) so se tudi oprile besedice »integracija«. (Zakaj pa bi oni zaostajali? Vsa eno integracijo je treba opraviti, če

Integracija

že doslej niso nobene. Vsaj nekaj podjetij bo treba združiti, da bomo tudi mi »na liniji«...)

Zastavili so kar pametno. Rekli so: ta tri podjetja bomo združili, iz dveh rentabilnih in dobrih in enega nerentabilnega bomo pač lepo naredili eno samo, veliko, rentabilno podjetje, ki mu bomo tudi dodali ime — »kombinat«. To se lepo sliši, je moderno, in navsezadnje to ime tudi zasluži, saj je zdaj podjetje precej veliko in raznotero...

Toda tako, kot si je zamislil predsednik občine, niso mislili drugi. Zlasti ne kolektiv. Sklicali so partijske sestanke in se pogovarjali o tem, da je to preuranjeno, da je zdaj vsako podjetje zase v rekonstrukciji

in da bi to lahko škodovalo njihovem napredku, itd. Kot bi prili oja na žerjavico pa so začrčale direktorjeve besede:

— Integracija. Predsednik občine mi je rekel, da bom »frčal« kot direktor, če se ne združimo. Vprašujem vas, ali je to pravilno?

In res. Predsednik je direktorju tako rekel! Ga je zastraševal? In če ga je, zakaj? Se je mar bal (in videti je, da se je upravičeno), da če ne bo »tako zastavil«, tudi »integracija« ne bo nič? Si je mar tudi sam že predstavljal, da je tak »kombinat« neprimeren in se je vnaprej bal nasprotovanja delovnih kolektivov?

Na ta vprašanja naj predsednik sam odgovori...

Dejstvo pa je, in to vsi govore, da bo do te zamišljene integracije vsekakor prišlo. Za vsako ceno, četudi bi šel direktor v pokoj, kajti občini se je mnogo lažje pogovarjati in reševati probleme z enim samim podjetjem ali gospodarsko organizacijo (zlasti še, če so malce preveč »sitni« (kot pa s tremi!) Ali ni res?

Naj bo kakorkoli, integracija je pametna reč, če je na mestu. Če pa je za lase privlečena, in če jo vrh tega še umetno podpirujemo navkljub delovnim kolektivom, je pa vprašanje, kaj in kako! Mimo tega je že način, kako »prepričati« direktorja in kolektiv za integracijo, — oprostite! — vse prej kot človeški...

Dobro je, da ne stanujem ali pa delam v sosednji občini, ki jo ločita od »moje« le dve asfaltirani ulici in nekaj zakrpanih pločnikov... IZTOK AVSEC

SE DRUGA IZDAJA
»DALEČ JE SONCE«

Velika knjižna založba »Naša vojska« v Pragi, je izdala pred dnevi ponatis v češčino prevedene knjige Dobrice Cosića »Daleč je sonce«. Ta roman je izšel v isti založbi že 1957. leta in je tedaj ne samo med bralci iz Češkoslovaške, temveč tudi med kritiki zbudil posebno zanimanje. Pred časom sklenjene oziroma upostavljene kulturne zveze med Jugoslavijo in CSSR pa med drugim obetajo, da bodo češkoslovaški prevajalci najbrž še bolj segali po jugoslovanskih delih iz narodnoosvobodilne vojne.

Vojaški voditelj mora biti vsestransko razgledan

Kako napraviti obrambno vzgojo vsega prebivalstva, zlasti pa mladine, ne samo obvezno, ampak tudi zanimivo, da jo bodo ljudje radi sprejeli, je eno izmed glavnih vprašanj, ki se z njimi ukvarjajo več ali manj vse naše organizacije. Posebno pa se mora s tem vprašanjem ukvarjati ZROP.

Tako kot povsod drugje so o tem razmišljali tudi v organizacijah celjskega okraja in že pred leti sprejeli nekateri oblike, ki so se pozneje razširile tudi drugje.

Katero so te oblike, zaradi katerih se šteje ZROP celjskega okraja med boljše organizacije v Sloveniji?

Predvsem je značilnost organizacij ZROP v celjskem okraju, da člani nastopajo po solah in tamkaj pripovedujejo o posameznih dogodkih med NOB. Glede tega ima vsaka šola svoj program v skladu s krajevnimi razmerami in zgodovino. Te programe po-

ali dobrem delu tega ali onega udeleženca.

Veliko pozornost posvečajo organizacije ZROP vsestranskemu izobraževanju in družbenemu uveljavljanju članov. Po sodobnih, naprednih vojaških načelih mora biti oficir ali podoficir kot vojaški voditelj vedno bolj vsestransko razgledan in izurjen. V morebitni bodoči vojni bi bile enote še bolj kot v zadnji navezane predvsem vsaka nase zaradi močne uporabe jedrskega orožja. To bi zahtevalo tudi od njihovih voditeljev več znanja in to ne samo ozko vojaškega, pač pa tudi političnega in obveščevalnega, tehničnega, kemijskega, sanitetnega itd. Zato mora biti član ZROP športnik, ki se poleg tega spozna tudi na čimveč tehničnih sredstev.

Težnji po čimvečji stvarnosti v vojaško-strokovnem izpopolnjevanju služijo tudi tako imenovani taktično-tehnični zbori. To so majhne razstave

Upravni odbor občinskega sklada za pomoč borcem pa je sprejel tudi potreben pravilnik. V novoustanovljeni sklad se bodo stekala vsa sredstva, tako dotacije iz občinskega proračuna, prispevki gospodarskih organizacij, ustanov, participacija republiškega sklada itd. Sklad upravlja upravni odbor, ki ima lahko največ štiri članove, mandatna doba članov pa lahko traja največ dve leti.

Priznavalne podeljuje upravni odbor občinskega sklada na podlagi odloka in predloga posebne komisije pri predsedstvu ZB. Upošteva se predvsem doprinos posameznika v narodnoosvobodilnem gibanju, ljudski revoluciji in prizadevanju obnavljanja dežele.

Za obveznosti, ki bi jih po finančnem planu ne bilo mogoče izpolnjevati, ali prekoračitve namenskih sredstev sklada se lahko uporabijo sredstva iz rezervnega sklada. Višino celotnega rezervnega sklada, letnega vlaganja in rok, do katerega mora rezerva doseči določeno višino, določi občinska skupščina na predlog upravnega odbora sklada.

Tako bo mogoče pomagati tistim bivšim borcem, ki so socialno ogrojeni ali potrebni kakršne koli pomoči, veliko učinkoviteje in hitreje.

OBRAMBNA VZGOJA
JE NAŠA SKUPNA
DOLŽNOST

Po novi ustavi morajo za obrambo naše domovine poleg JLA skrbeti tudi vse druge organizacije in oblastni organi. Zato so tudi v Hrastniku ustanovili komisijo za obrambno vzgojo prebivalstva. Ta komisija je začela sodelovati z delavsko univerzo.

Toda pokazalo se je, da občani predavanja obiskujejo le v manjšem številu. Pojavilo se je vprašanje, kaj storiti, da se bo stanje popravilo. Komisija je sklenila, da bodo občane vsaj informativno seznanili z nekaterimi vprašanji obrambne vzgoje. Predvidena predavanja so izvedli na zborih volivcev, ki so bili decembra lani. Tako je bila udeležba zagotovljena. Kljub temu pa komisija ni bila povsem zadovoljna s to rešitvijo. Pokazalo se je tudi, da je bila zadnja leta obrambna vzgoja dokaj zanemarljivo področje. Ravno to je bil tudi vzrok, da se občani niso dovolj zanimali za predvidena predavanja.

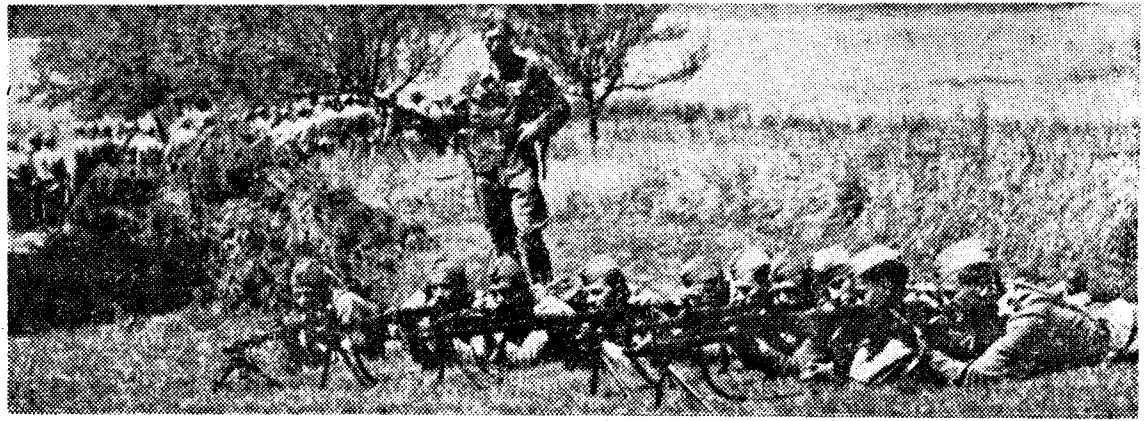
Zato je komisija v sodelovanju z delavsko univerzo sklenila izvesti med občani anketo. Ta naj bi pokazala, kaj so občani iz preteklih prizadevanj na tem področju najbolj razumeli in česa si želijo. Enotni program, ki so ga lani izvajali v okviru programa republike, ni bil za občane preveč privlačen, to pa zaradi tega, ker so jim posredovali samo osnovne obrambne vzgoje. Najprej bi sploh morali občane seznaniti z določili nove ustave, kjer se govori o delu, dolžnostih in obrambi naše domovine.

Jasno je, da bomo letos morali razmišljati o novih oblikah dela, o organizaciji in izvedbi predavanj ter pri tem zagotoviti zares množično vzgojo občanov. Rešitev, ki smo jo našli s predavanji na zborih volivcev, res ni najprimernejša, čeprav je bil edini izhod. Nove oblike dela naj bi se odražale predvsem v željah občanov, kar naj bi se posredovalo na tako imenovanih tribunah občanov. Tu bi ljudje lahko zvedeli zares tisto, kar jih zanima in kar bi jim koristilo.

Predavateljski zbor, ki ga imamo pri delavski univerzi Hrastnik, je sestavljen predvsem iz članov ZROP ter je pedagoško in strokovno dovolj sposoben ljudem posredovati predvideno snov. Semkar bo treba tudi vključiti tovariše, ki bodo posredovali snov, ki jo bodo zahtevali občani. Pomembno vlogo pri obrambni vzgoji naj bi odigrali tudi vojaški strokovnjaki, ki naj bi posredovali ljudem vprašanja s čisto vojaškega strokovnega vidika. Prav tako bo treba pri obrambni vzgoji začeti z načrtnim delom, kar se tiče mladine.

Ljudem bomo morali prikazati, oziroma se bodo morali sami pripraviti, da je obrambna vzgoja naša skupna stvar in da smo zanj vsi skupaj odgovorni. Naša ustavna določila so na tem področju dovolj točna in naj zato med nami ne bo nikogar, ki bi mu bil naš skupni namen odveč.

Drago Milinović

RAZPRAVLJALI SO
O NIZKIH INVALIDSKIH
PREJEMKIH

Krajevna organizacija ZVVI v Adlešičih v Beli krajini je na letni konferenci razpravljala o svojem delu. Člani so ugotovili, da je bilo to delo uspešno in zadovoljivo. Edina pomanjkljivost: nekateri odborniki se niso udeleževali niti sej. Zato so morali drugi toliko bolj poprijeti. Vendar je bilo članstvo premočno obveščano o tekočih zadevah.

ZVVI Adlešiči šteje 68 članov. Čeprav so nekateri stari in bolni, so se udeležili lanskih volitev stoodstotno. Članstvo je sodelovalo tudi pri postavitvi spomenika padlim borcem, krasilo pa je tudi spominske plošče ob prazničnih dnevih. Ob pogrebnih umrlih članov je ZVVI vsako leto položila na grob vence. Bolehne člane so obiskovali na domovih.

V razpravi so člani govorili o nizkih invalidskih prejemkih vdov in staršev padlih borcev ter o invalidskem dodatku. Tajnik predsedstva ZVVI občine Črnomelj je pojasnil, da so ti prejemki določeni z zakonom in da občina iz svojih sredstev ne more ničesar dodati. Pri dodatku pa je ovira zemljiška posest ter dohodek od kmetijstva.

Peter Veselič

tem vsako leto zamenjajo, tako da vsak otrok skozi osemletno šolanje sliši vse teme. Tako predavanja mladina rada posluša in tako kar mimogrede sprejme tudi izkušnje, ki bi ji v močni bodoči vojni koristile.

Podobno velja tudi za strokovno usposabljanje rezervnih oficirjev in podoficirjev. Nekdanja predavanja, ko je nekdo govoril v suhem vojaškem izrazoslovju o standardnih temah kot na primer »četa v napadu«, »vod v obrambi« itd., so bila največkrat močno nezanimiva in so jih ljudje poslušali predvsem samo zaradi obveznosti. Bolj zanimive so praktične vaje, kjer rezervni oficirji in podoficirji delajo vse tako, kot da so v resnični vojni. Pri tem se vadijo v vseh panogah vojaške strokovnosti, od branja zemljevidov, do pohodov v neznanem s pomočjo kompasa in zemljevida, pa do taktike in ogledništva. Pri tem večkrat koristijo praktične izkušnje iz NOB, to se pravi obnavljajo spopade, ki so se pripetili na tistem področju. S tem pa istočasno tudi sodelujejo v proslavah ob obletnicah raznih dogodkov iz NOB. Šele po praktičnih vajah sledi teoretska obdelava same vaje. Udeleženci, ki so v njej osebno sodelovali, ji zato tudi z zanimanjem sledijo. Tako teoretska obdelava pa ni suho teoretiziranje, ampak konkretna razprava o napakah

vsega orožja, ki z njim razpolagajo krajevne garnizije JLA. Pokazalo se je, da je njihova izvedba po občinskih središčih manj uspešna kot pa v okrajnem središču. Tja potem pripeljejo člane ZROP, ki si take razstave ogledajo. Pri tem pa ne gre samo za goli ogled. V okrajnem središču je mogoče pokazati vse orožje tudi kako deluje, ga razstaviti in sestaviti itd. Vse to pa dejansko in praktično ljudem bolj ostane v spominu kot pa samo bežni ogled.

M. P.

V OBČINI
LJUBLJANA-ŠIŠKA
SKLAD ZA POMOČ BORCEM

V preteklem letu je občinska skupščina Ljubljana-Šiška razpravljala in sprejela predlog organizacije ZB o ustanovitvi občinskega sklada za pomoč borcem NOV.

Za novoustanovljeni sklad je v proračunskem letu 1964 predvidenih okoli 10 milijonov dinarjev. Razen tega so v proračunu predvidena še sredstva za nakup 15 stanovanj v vrednosti 33 milijonov dinarjev, ki bodo na razpolago bivšim borcem.

— uredile pokojnine ustrezno novim pokojninam.

Med borci, ki so bili v navedenih letih upokojeni, se namreč pojavljajo izrazite zahteve po izenačenju pokojnin na ta način, da bi bile pokojnine prejšnjih let izenačene z novimi pokojninami. Ta zahteva je vsekakor upravičena, ker gre v vsakem konkretnem primeru za isto kvalifikacijo in če ne tudi za isto, pa vsaj za enako delovno mesto.

Toda novi zakon o pokojninskem zavarovanju stopi v veljavo šele 1. januarja 1965. Upokojenca pa ne morejo več čakati. Njihov težak položaj terja že sedaj določene ukrepe, in najti bo treba način, po katerem se bo upokojenec zboljšal njihov gmotni položaj že v letu 1964.

V. M.

Osebni dohodki, cene in preizke pokojnine

Nadaljevanje s I. strani

dohodkov, je bil takrat upokojen s pokojnino 16.969 dinarjev. Dohodki istega mesta so se v letu 1963 dvignili na 41.050 dinarjev, a pokojnina na 25.865 dinarjev. Uslužbenec s fakultetno izobrazbo, ki je v l. 1958 imel 43.000 dinarjev osebnih dohodkov, je ob upokojitvi dobival 25.530 dinarjev. Isto mesto se po tabeli ocenjuje v letu 1963 s 53.900 dinarji in s pokojnino v višini 31.740 din.

Poglejmo še pokojnine, odmerjene po 63. členu pokojninskega zakona. Te so v l. 1958 znašale za kvalificiranega delavca 13.950 din, a v letu 1963 že 22.900 dinarjev, za visokokvalificiranega delavca 17.700 dinarjev nasproti 27.100 dinarjem, a pri nameščencu s fakultetno izobrazbo 27.100 dinarjev nasproti 34.200 dinarjem.

Ze navedeni primeri dovolj zgovorno kažejo, da so razlike v pokojninah upokojenecv z istega delovnega oziroma službenega mesta v primerjavi med letoma 1958 in 1963 res precejšnje. Se večje pa so razlike v pokojninah tistih, katerih osebni dohodki so se v zadnjih letih — in to na istem delovnem mestu — znatneje dvignili.

Spričo predvidenega podaljšanja delovne dobe na 40 oziroma 35 let bodo pokojnine v prihodnje ustrezale 85 odstotkom osebnih prejemkov, vtem ko so se po dosedanjih predpisih odmerjale v višini od 68 do 78 %. In prav pri tem bodo nastale največje razlike. Zato bi bilo prav, da se vsem upokojenim bivšim borcem — ker zanje bo službena doba še nadalje trajala 35 oziroma 30 let

Ob tabornem ognju

Število načelnih in tudi posebnih problemov, ki sodijo v področje organizacijskega dela združenj borcev, vojnih invalidov ter rezervnih oficirjev in podoficirjev, ni ravno majhno. Če bi bilo mogoče analizirati delo in prizadevanja posameznih združenj pri reševanju vseh teh problemov, bi ugotovili, da je ponekod veliko truda in napora vloženega v to delo — seveda v takih primerih tudi uspehi ne izostajajo. Večina predsedstev združenj se zaveda svojega poslanstva, svojih nalog in tudi svojih dolžnosti do članstva. Tudi za reševanje drobnih individualnih zadev članstva se močno zavzema večina predsedstev krajevnih organizacij in združenj po občinah. Kljub vsemu temu naletimo še na kopico več ali manj perečih, tu in tam celo bolečih zadev, ki se tičejo sicer samo posameznega člana, a jih v nobenem primeru ne smemo prezreti.

Poglejmo tale primer in presodimo ga po lastnih besedah prizadetega:

»Sem nosilec partizanske spomenice 1941 in star 53 let. Upokojen sem bil v septembru 1963 in odmerjena mi je bila pokojnina 23.000 din. Moji osebni dohodki pred upokojitvijo so znašali 26.000 din. Ker je bilo moje delo ocenjeno po učinku, so gibljivi del mojih osebnih dohodkov odmerili tako, da niso mesečno presegali 26.000 din in mi zatrjevali, da po določilih zakona moji dohodki ne smejo presežati tega zneska. Moje službeno mesto je bilo v kmetijski zadrugi. Ze pred letom 1956 sem obiskoval štiri tečaje za godno stroko in v letu 1956 opravil kvalifikacijski izpit iz te stroke. Komisija,

pred katero sem opravil izpit, mi je izdala izpričevalo, v katerem mi je priznано zvanje »logarja — gozdne nadzornika«. Sedaj, ko mi je odmerjena pokojnina 23.000 din, se sprašujem, zakaj mi je odmerjena tako nizka pokojnina — ali moje izpričevalo, status borca in spomeničarja res nič ne pomeni?«

Ob tem primeru se je treba zamisliti! Ne glede na to, da je odmerjena pokojnina povsem pravilna, ker ustreza višini zadnjih mesečnih prejemkov 26.000 din. Toda poraja se vprašanje, ali so v upravi kmetijske zadruge določila zakona o pokojninskem zavarovanju, da borcem NOV od leta 1941, ki imajo manjše dohodeke od VI. zavarovalnega razreda, gre posebni dodatek v višini razlike med dejanskimi mesečnimi dohodki in zneskom 26.000 din, tolmačili tako, da ta borec in spomeničar ne sme dobiti več kot 26.000 din mesečno? Drugo vprašanje, ki ostane tudi nerešeno, je, zakaj imenovani, ki mu je bila priznana visoka kvalifikacija, ni v svoji aktivni službi dosegel višjih osebnih dohodkov v času, ko odločujoči činitelji ugotavljajo, da bi moral biti v Sloveniji minimalni osebni dohodek 25.000 din.

Z nekako zagrenjenostjo se prizadeti upravičeno sprašuje, kako naj s petčlansko družino živi s pokojnino 23.000 dinarjev?

Steer so v novem pokojninskem sistemu predvidene možnosti določenih popravkov v razvrščanju nekaterih upokojenecv, pri katerih so se v sedanjem sistemu pojavile očitne razlike. Toda novi pokojninski zakon bo uveljavljen šele s 1. januarjem 1965. Prizadeti upokojenec — borec in nosilec partizanske spomenice 1941 pa bo moral še dalje s svojo petčlansko družino živeti ob mesečni pokojnini 23.000 din. Tako so dejstva, odprto ostane le vprašanje, kdo je vse to zakrivil?

V. M.

Ob vesteh, da v Južnoafriški zvezi zapirajo ugledne protikolonialne ljudi in napovedujejo pravi in nepravni procese, je jugoslovanska liga za mir, neodvisnost in enakopravnost narodov poslala generalnemu tajniku OZN U Tantu brzojavko s prošnjo, naj med drugim tudi v skladu s listino o pravicah človeka stori vse potrebno, da bodo v Južnoafriški zvezi izpustili zaprte voditelje in sploh prenehali z diskriminacijo.

Predstavniki Sovjetske zveze na ženevski razorožitveni konferenci je predlagal devet točk, ki naj bi pospešile razorožitev; med njimi so tudi: umik tujih čet s tujih ozemelj, znižanje števila vojakov v posameznih državah in odprava letalstva za bombardiranje.

Zatrjujejo, da se gverilsko gibanje, ki ga vodi v Kongu bivši prosvetni minister v prvi vladi ubitega predsednika Lumumbe, Piere Mulele, vse bolj širi, saj šteje že nad 2000 pripadnikov. Centralna vlada je zajela okoli 500 gverilcev, v boj proti njim pa so poslali dve četi, ki štejeta po 350 vojakov.

Pisali smo že, da je židovski dokumentacijski urad na Dunaju — le-ta je izsledil tudi Eichmanna — »poiskal sedanje bivališče« dr. Karla Babora, nekdanjega krvnika nacističnega koncentracijskega taborišča Grosrosen blizu Breslava, v katerem je bil taboriščni zdravnik. Ze nekaj let nazaj je dr. Babor živel v Adis Abebi, kjer je imel zdravniško prakso. Sedaj pa so prišle iz Etiopije vesti, da je Babor napravil samomor: najprej, da se je ustrelil, potem pa se vrvel v reko Omo, v kateri je mnogo krokodilov. Kaže torej, seveda, če so vesti točne in če ni njegov »samomor« samo krinka, da se je ustrašil sodbe!

Nacionalni svet italijanskih združenj odporniškega gibanja je nemškemu kanclerju Erhardu, ki je bil na uradnem obisku v Italiji, poslal odprto pismo, v katerem navaja številna dejstva in razloge, zaradi katerih je v italijanski demokratični javnosti nezaupanje do Zvezne republike Nemčije. Pismo nadalje navaja, da v Italiji ugotavljajo, da ZR Nemčija zavlačuje sodbe proti vojnim zločincem, kaj hitro pa se odloči soditi ali obtoževati antinacistične. Se resnejša pa je zadeva — zatrjuje pismo — ker zahodnonemška vlada odklanja plačilo odškodnine Jugoslaviji.

Dogodki tedna

Po nekaj tednov trajajočih »napovedih«, da bo Francija priznala Ljudsko republiko Kitajsko, se je napoved uresničila: 26. januarja 1964 sta Francija in LR Kitajska navezali diplomatske stike na stopnji veleposlaništev. Prvi, ki so protestirali proti francoski odločitvi, so bili predstavniki Cankarjaskove vlade, kajti takoj ob priznanju LR Kitajske je Cankarjaskovo veleposlaništvo v Parizu uradno sporočilo med drugim, »...da zelo ostro protestira proti sklepu francoske vlade in hkrati obsoja Francijo »sovražnega dejanja...«

V Beograd je prispel na privatni obisk avstrijski podkancler dr. Bruno Pittermann, katerega je sprejel tudi predsednik Tito.

Ker je Francija priznala LR Kitajsko, je Južnovietnamska vlada prepovedala vsak uvoz blaga iz Francije, kajti »... francoski sklep o priznanju Kitajske je neposredno zadel sajgonški režim, ki je zapleten v boj proti Vietkongu...«

Združene države Amerike — je dejal ameriški zunanji minister Dean Rusk — bodo še nadalje podpirale in priznavale Cankarjaskov režim na Formozu, ne glede na to, da je Francija priznala LR Kitajsko.

Na tiskovni konferenci, ki jo je imel zahodnonemški kancler Ludwig Erhard ob zaključku uradnega obiska v Italiji, je na vprašanje Tanjugovega novinarja, naj pojasni, zakaj ZR Nemčija še ni plačala odškodnine jugoslovanskim žrtvam nacizma, zakaj še ni bilo razprave proti ustašem, ki so 1962 napačili jugoslovansko predstavništvo v Bad Godesbergu in kako gleda na bodoči razvoj odnosov ZR Nemčije z Jugoslavijo, po krajšem posvetu s svojim zunanjim ministrom odgovoril: »Na to vprašanje ne morem in nečem odgovoriti, to pa si lahko tolmačite kakor hočete; želim le poudariti, da je ZR Nemčija glede plačila odškodnine žrtvam druge svetovne vojne storila več, kot so druge države pričakovale...«

Predsednik Josip Broz-Tito je odgovoril na novoletno poslanico, ki jo je predsednik sovjetske vlade Nikita Hruščov poslal 31. decembra lani vsem šefom držav in vlad.

Johnson, predsednik ZDA, je znova poudaril, kakšno upanje ima ameriška vlada od predlaganega zakona o zmanjšanju davka na dohodek korporacij in osebne dohodke, s čimer bi uravnalo proizvodnjo. S tem pa bi ublažili nekatere probleme gospodarstva v ZDA. ZDA namreč ustvarjajo 40 % svetovnega dohodka, niso pa mogle doslej še rešiti problema brezposelnosti.

Ameriško reaktivno lovsko letalo tipa T-39, ki je pred dnevi priletelo v zračni prostor DR Nemčije na področju mesta Die-dorf, in ker ni upoštevalo znamenja letala sovjetskih oboroženih sil, naj se spusti na zemljo, niti se ni zmenilo za opozorilno streljanje s področja Weimara, temveč je letelo proti vzvodu nad ozemljem DR Nemčije, je končno sestrelilo sovjetsko letalo. Sestreljeno ameriško letalo je strmoglavilo pri mestu Vogelsberg na tla, pri čemer so bili ubiti trije ameriški oficirji, ki so bili v letalu.

V največjem industrijskem središču Sao Paulo v Braziliji je izbruhnila epidemija otroške paralize. Ze po sedmih dneh je bila Jugoslavija med prvimi, ki je poslala v Sao Paulo 1,4 milijona enot Sabinovega živega cepiva. Otroška paraliza se je v Sao Paulu namreč začela tako hitro širiti, da se je prebivalstvo začelo množično cepiti.

Podpredsednik SFRJ in sekretar CK ZKJ Aleksander Ranković je v Ivanom Gošnjakom, Djurom Pucarjem, Jovanom Veselinovom in Dobrovojem Vidličem obiskal Madžarsko, kamor jih je povabil CK Madžarske združene delavske partije.

V smeri proti Meseču so iz centra za vesoljska raziskovanja v oporišču Cape Kennedy v ZDA izstrelili ameriško kozmično ladjo »Ranger 6«. V ladji je šest televizijskih kamer.

Razgovori o sedanji poravnavi spora med Panamo in ZDA zaradi prekopa se niso končali uspešno. Ameriški tisk med drugim očita Panami, da zahteva novo koncesijo, čeprav je eno že dobila in da mora sedaj popustiti Panama.

V Sovjetski zvezi so s pomočjo močne rakete — nosilke izstrelili v različna tira okrog Zemlje znanstveni postaji »Elektron 1« in »Elektron 2«. V satelitih so znanstveni instrumenti, radiotelemetrijski sistem in radijske postaje.

V New York je odpotovala jugoslovanska delegacija, ki se bo udeležila dela pripravljalnega odbora za konferenco OZN o trgovini in razvoju.

Glavni razlog za pred dnevi uspešni vojaški udar v Sajgonu, ki ga je vodil general Nguen Kan in prevzel predsedstvo »revolucionarnega vojaškega sveta« Južnega Vietnama, je bil v tem, ker prejšnji voditelji niso znali preprečiti uspehov osvobodilnega gibanja Vietkonga.

Protiv 31 španskim socialistom, ki so zaprti že od leta 1958 v Madridu, so začeli sodno obravnavo — obtožili so jih, da so razpečavali ilegalno propagando in skušali obnoviti Socialistično stranko in Splošno unijo delavcev.

Nacistični vojni zločince Mengele, eden izmed glavnih organizatorjev množičnega morjenja zapornikov in taboriščnih zdravnikov v Osviecimu, za katerega dolgo časa niso vedeli, kje se nahaja, se je zdaj zatekel v Paragvaj in opravlja zdravniško službo.

Predsednik ciprske vlade Makarios je znova poudaril, da nasprotuje britanskemu načrtu, po katerem naj bi poslali na Ciper za tri mesece čete NATO, ampak, da bi edinole dovolil pot na Ciper četam OZN, če bi bilo to potrebno. Prav tako je Makarios zavrnil tudi britansko-ameriški načrt, da bi poslali na Ciper vojaške sile Atlantske zveze.

V Bonnu so aretirali Ewalda Petersa, enega izmed visokih funkcionarjev zahodnonemške varnostne službe, v zadnjem času pa šefa osebne straže zahodnonemškega kanclerja. Aretirali so ga zato, ker je za časa zadnje vojne sodeloval pri množičnem ubijanju sovjetskega prebivalstva na južnih področjih Sovjetske zveze.

Partizansko gledališče

2 na osvobojenem ozemlju

(OB 20. OBLETNICI USTANOVITVE PARTIZANSKE UMETNIŠKE USTANOVE)
PIŠE: DUŠAN MEVLJA

Vse te velike manifestacije so v neločljivi zvezi z imeni naših prvoborcev Kardelja, Kidriča, Marinka, Kraigherja, Zihlerla, Breclja, Leskoška, Vidmarja, Kocbeka, Bevka, Rusa, Lubeja, Poliča, Fajfarja, Slandrove, Tomšičeve, Sentjurčeve, Ocepkeve, Avšiča, Rozmana, Kvedra, Ambrožiča in drugih, ki so nastopali na njih kot slavnostni govorniki.

Likovni umetniki Jakac, brata Vidmar, Mihelič, Klemenčič, Gerlovičeva, Pirnat, arhitekta Simičič in Mihevc ter drugi so prihajali iz baz in iz brigad in opravljali dekorativne in scenografske posle.

Književniki Matej Bor, Mile Klopčič, Tone Seliskar, Vito Zupan, France Kosmač, Bogo Vodusek, Jože Brejc, Ivan Potrč in drugi so pisali krajša odrska dela in lektorske tekste, Dušan Moravec pa je prvi pisal kritike gledaliških predstav.

Skladatelji Pahor, Kozina, Simonitti, Pirnik, Kuhar, Korosec, Adamič, oba Cvetka, Lavrin, Apih, Lorbec in drugi so skladali uverture, spremno glasbo, zborovske in solistične pesmi, himne, korračne in skladbe za godbo na pihala. Na teh prireditvah so nastopali pevci: sestre Stritar, Zihlerova, Kovičeva, Tavčarjeva, Cepetova, Kristančič, Česnik in Turk.

Skladatelj in dirigent Rado Simonitti, igralec Ivan Jerman in pevci Vanda Zihlerova, Marjan

Folklorno-plesna skupina partizanskega gledališča. Od leve proti desni: Kacinova — Mevlja, Doboviskova — Tusulin, Černičeva — Simončič

Kristančič in Janovski so postali vodilni člani pevškega zbora »Srečko Kosovel« in opravili z njim zmagovito turnejo po osvobojenem ozemlju Jugoslavije in pozneje po Evropi.

Kot režiserji velikih kulturno-umetniških prireditev in proslav so se uveljavili Lojze Potokar, France Presetnik, Jože Tiran, Jože Gale, Zvone Sintič, Apih in Milan Košak.

Recitali in igrali so na teh prireditvah Potokar, Presetnik, Jože Tiran, Gale, Košak, Česnik, Sintič, Starčeva, Simičičeva, Doboviskova, Ahačičeva, Mežanova, Levstikova, Glavinova, Černičeva, Milerjeva, Mevlja, Simončič, Slavko Tiran in Tusulin.

Koreograf je bil Stefan Suhi, ki je vodil tudi folklorno plesno skupino partizanskega gledališča. Njeni člani so bili Doboviskova, Mežanova, Ahačičeva, Glavinova, Černičeva, Kacinova, Simončič, Mevlja in Tusulin. Pozneje je prišla na osvobojeno ozemlje plesalka Marta Paulinova, ki je preživela pohod s XIV. divizijo na Stajerskem. Zaradi zmrznjenih nog žal ni mogla nastopati, posvetila pa se je pedagoškemu delu.

Vzporedno s poskusi in zametki partizanskega gledališča so rasla tudi odrska dela *Mateja Bora* in *Vitomila Zupana*. *Borov »Gospod Lisjak«*, partizanski »Sluga dveh gospodov« je bil stalno na sporedu partizanskih mitingov. Pogosto so igrali tudi njegov skeč »Ječa se je odprla«. Vitomil Zupan je pričel z razgibano dramsko reportažo »Jelenov žleb«, nadaljeval z »Akijem«, ganljivo

zgodbo o štirinajstletnem mitraljezu Akiju, ki je padel za svobodo (to vlogo je napisal avtor »na hrbet« Iztoku Tusulinu), in s »Puntom«, enodejanko, ki slika malomeščansko neodločnost v času narodnoosvobodilne vojne. Vse to je bila le predpriprava za njegov največji partizanski odrski tekst »Rojstvo v nevihti«, ki pa je doživel svoj odrski krst šele po osvoboditvi v ljubljanski Drami, v režiji Bojana Stupice.

»Jelenov žleb« je režiral Lojze Potokar. V njem je Zvonimir Sintič s prijeto komiko tolmačil lik italijanskega sergenta Francesca. »Akija« je režiral Milan Košak, »Punt« pa Jože Gale. Akija je igral štirinajstletni Iztok Tusulin, ki je prišel na odrski tečaj v Črnomelju iz dolenskega odreda. Zupanovo komično enodejanko »Tri zaostale ure« je uprizorjalo partizansko gledališče z velikim uspehom po vsem osvobojenem ozemlju. Igrali so Presetnik, Česnik, Potokar, Košak, Tusulin in Anderluh.

Stefan Suhi je koreografiral in režiral pantomimično plesno parodijo »Hitlerjeva veličina«. Hitlerja je plesal Nace Simončič, Göringa Slavko Tiran, Goebbelsa Dušan Mevlja. Besedilo, ki ga je govoril Goebbels, je napisal Vitomil Zupan.

Ivan Potrč je napisal skeč »Izdajalec«, ki so ga igrali v Frontnem gledališču v režiji Zvonimirja Sintiča.

Najstarejša partizanska igra je Klopčičeva »Mati«, ki jo je avtor napisal za zbor poslancev slovenskega naroda v Kočevju in jo je partizansko gledališče uprizorilo v režiji Ivana Jermana.

V mnogih enodejankah in skečih so nastopali tečajniki iz obeh odskih tečajev. Ob koncu tečaja so nastopili gojenci na zaključnih produkcijah. Poleg solističnih recitacij je zlasti uspela zborna recitacija *Aškerčeve »Stare pravde«* v režiji Franceta Presetnika. Gojenci so uprizorili zelo uspelo tretje dejanje iz *Cankarjevega »Pohujšanja«* v režiji Jožeta Tirana, kjer sta se odlikovala kot županja Majda Doboviskova in zloodej Janez Perovšek-Pelko. Na sporedu so bili še prizori iz *Gogoljevega »Revizorja«* v režiji Jožeta Galeta in iz *Shakespeareovih komedij »Kar hočete«* in »*Sen kresne noči«* v režiji Lojzeta Potokarja. V obdobje improviziranega repertoarja spada tudi izvedba *Apihovega zborovskega teksta »Rdeča armada«*, ki ga je režiral avtor ob pomoči Jožeta Galeta.

Najpomembnejši večer tega obdobja je bil »*Večer slovenske klasične*«, na katerem so igralci recitali dela naših klasikov od Jurčiča do Zupančiča. Zlasti sta mi ostala v spominu Jože Tiran, ki je recital *Cankarjevo »Golgota«*, in France Presetnik, ki je govoril Krjavljev monolog iz *Jurčičevega »Desetega brata«*.

Predstava, ki je pomenila prehod k pravemu gledališkemu obdobju s stalnim repertoarjem, je bila *Cankarjeva drama »Kralj na Betajnovi«*, v režiji Mateja Bora in scenografiji Draga Vidmarja. Naslovno vlogo je prepričljivo igral Lojze Potokar. Pomembne like so še ustvarili Presetnik kot Krnc, Starčeva kot Franca, Simičičeva kot Nina, Gale kot Maks, Tiran kot Bernot, Košak kot župnik in Česnik kot sodnik. *Borovo* prvo večje delo, ki ga je spodbudil krtst za »*Sinov strel«*, pozneje pa za »*Teško uro«*, je doživel svoj odrski krst v Črnomlju v režiji, dramaturški obdelavi in scenografiji ravnatelja partizanskega gledališča Filipa Kumbatoviča-Kalana. Razen Košaka, ki je igral zdravnika dr. Jerišo, in Tirana, ki je igral njegovega sina Matjaža, so nastopali v glavnih vlogah sami mladi igralci, absolutni odrskega tečaja v Črnomlju. Saša je bil Mevlja, Manja Mežanova, gestapovec Matoh Simončič, delavec Rado Vanja Turk (drugače nadarjen pevec in slikar, ki ga je odkril odrski tečaj). Pozneje, v obnovljeni režiji, je igral dr. Jerišo Gale, Manjo Simičičeva, Matoha Kumer, Rada Presetnik in Sašo Česnik.

V začetku 1944 so bili na Bregu v Brdih trije obveščevalci: Levček, Ganjo in Pepi. Znašli so se skupaj trije, ki so znali vsak nekaj igrati: Levček kitaro, Ganjo saksofon in klarinet, Pepi pa harmoniko. Vabili so jih na vse mitinge, nazadnje pa je zanje zvedel tudi štab 30. divizije ter jih poklical. Iz njih je kasneje nastal »Veseli trio«, ki je v okviru igralske skupine IX. korpusa godel, pel in pil po vsej Primorski do konca vojne in še dlje.

Torej, konec januarja so se odpravili na pot iz Brd v štab 30. divizije, ki je bila nekje pri Čepovanu. Pot jih je peljala čez Sočo, cesto, železnico, mimo bunkerjev in čez minska polja. Vodili so jih kurirji. Prvič so se ustavili na kurirski postaji v Zapotoku. Tam jih je poiskal neki aktivist iz idrijskega rajona in jih zvalil na miting v Močile. Branili so se, toda aktivistova tobačnica jih je premamila. Po mitingu v nekem skednju v Močilah, kjer so bile samo tri ali štiri hiše, se je začel ples, ki je trajal skoraj vso noč. Trije godci so šele proti jutru šli spat v hlev, toda tam jih je budila odvežana krava, ki jih je s hrupavim jezikom lizala po nogah. Zato so vstali in šli proti kurirski postaji v Zapotoku. Bil je mrzel zimski dan, 29. januar 1944...

Zaradi mraza so se ustavili v Ligu v gostilni pri Mariji, ki je prejšnji dan posodila Ganju klarinet. Zdaj ga je bilo treba vrniti. Ko so trije partizani vstopili, je Marija pravkar skubila kokoš. Pepi je imel nekaj lir in je naročil liter vina. Ogrelji so se in odpočili. Krčmarica Marija, ki je ves čas pogledovala skozi okno, pa je nenadoma dejala:

»Ze nekaj časa opazujem tri partizane, ki so že precej dolgo v vasi, pa se nekam čudno obnašajo.«

»Kje so?« je vprašal Levček in stopil proti oknu. »Povprašali jih bomo, kdo so in...«

Stavka pa ni dokončala. Odprla so se vrata in neka ženska z dračjem na glavi je zaklicala, da grede Nemci. Trije partizani so skočili k vratom, da bi žensko podrobneje izprašali. Mislili so, da je še čas, da so Nemci še daleč, toda...

Pepi je bil prvi skozi vrata. Groza! Kakšnih deset metrov daleč je po cesti korakal oddelek

gel. Vse skupaj je trajalo le kake pol minute.

Partizani so pograbili nahrbtnike ter jih skrili tja, kamor jim je pokazala Marija — na podstrešje, kamor je držala lestev. Tja je vrgel Ganjo nahrbtnike in svoj karabinjski plašč, nato pa na podstrešje porinil še lestev. Potem so se vrnili v točilnico in v naglici pregledali še vsebino svojih žepov. Vse papirje, ki so dišali po partizansčini, so pokurili v železni peči sredi sobe. Levček je tudi svojo beretto porinil pod polico. Stopili so k točilni mizi. Levček in Ganjo sta začela točiti oreh, zrnca pa sta metala v prazen kozarec. Pepi je začel jesti jabolko, natočil pa si je tudi kozarec vina. Najbrž je mislil, da bi bila škoda, ko bi vino ostalo, če...

Vstopili so... Dva oficirja in dva podoficirja. V točilnici so se nekaj tihopogovarjali, nato pa sta podoficirja odšla. Ostala sta le oficirja. Nadporočnik, visok plavalasec s kodrastimi lasmi in v gumbnici krizni znak Železnega križca. Drugi poročnik. Naročila sta liter vina, se ozrla po točilnici... Troje partizanov ko da nista videla.

»Kaj zdaj? Vas je najbrž obkoljena in rekla sta »na svidenje«. Torej se vrneta. Najbrž bodo pripeljala vojake s seboj, da jih zgrabijo. Zato so trije partizani ostali v hiši in skozi okno gledali Mongole, kako strokovnjaško lovijo po vasi kokoši. Puško prime za cev, jo po zemlji zakotali proti kokoši, ji polomi noge in že je ubožica v vreči, puška pa na ramenu. Vaščanov nikjer.

Potem so izginili, cesta pa je bila še vedno prazna. Šele kmet z vozom sena je povedal, da so še odšli proti Kambršekom.

Trije partizani so se oddahnili. Pepi je popil ostanek vina (za vsak primer...), nato pa so odšli proti Zapotoku. Povsod so jih podili proč, češ da so blizu Nemci in belogardisti.

Ko so pozneje ugibali, zakaj jih Nemci niso vsaj legitimirali, so se spomnili pripovedovanja gostilničarke Marije o tistih treh skrivnostnih partizanih, ki so prišli pred njimi v vas in se tako čudno obnašali. Ko so bili v Ligu pri Mariji, se je pravkar vrnila domača hči in povedala, kako je bilo z onimi tremi.

Pred Nemci so hodili trije v partizane preobčleni belogardisti, oboroženi s pištolami. Spraševali so za partizane, češ da so se izgubili, toda ljudem so takoj postali sumljivi. Ko so prišli Nemci in vas, so ti trije lažni partizani začeli streljati v zrak in bežati. Nemci pa so po hišah iskali partizane, toda našli so samo pršut, salamo, panceto in podobne dobrrote.

»Lepo kašo bi si skuhali, če bi bili malo bolj urni in če bi jih šli legitimirat,« je rekel Levček.

Ta resnični dogodek se da razložiti samo tako, da sta nemška podoficirja in oficirja tri partizanske godbenike zamanjala za tiste tri belogardiste. Njihovo prepričanje je morda podkrepila še hladnokrvnost treh partizanov pa nemška šotorka na kitari, nemški škornji in vojaški čevlji na nogah partizanov ter slaba nemščina, ki so jo govorili...

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

USODNO NAKLJUČJE

Kaj zdaj? Vas je najbrž obkoljena in rekla sta »na svidenje«. Torej se vrneta. Najbrž bodo pripeljala vojake s seboj, da jih zgrabijo. Zato so trije partizani ostali v hiši in skozi okno gledali Mongole, kako strokovnjaško lovijo po vasi kokoši. Puško prime za cev, jo po zemlji zakotali proti kokoši, ji polomi noge in že je ubožica v vreči, puška pa na ramenu. Vaščanov nikjer.

Potem so izginili, cesta pa je bila še vedno prazna. Šele kmet z vozom sena je povedal, da so še odšli proti Kambršekom.

Trije partizani so se oddahnili. Pepi je popil ostanek vina (za vsak primer...), nato pa so odšli proti Zapotoku. Povsod so jih podili proč, češ da so blizu Nemci in belogardisti.

Ko so pozneje ugibali, zakaj jih Nemci niso vsaj legitimirali, so se spomnili pripovedovanja gostilničarke Marije o tistih treh skrivnostnih partizanih, ki so prišli pred njimi v vas in se tako čudno obnašali. Ko so bili v Ligu pri Mariji, se je pravkar vrnila domača hči in povedala, kako je bilo z onimi tremi.

Pred Nemci so hodili trije v partizane preobčleni belogardisti, oboroženi s pištolami. Spraševali so za partizane, češ da so se izgubili, toda ljudem so takoj postali sumljivi. Ko so prišli Nemci in vas, so ti trije lažni partizani začeli streljati v zrak in bežati. Nemci pa so po hišah iskali partizane, toda našli so samo pršut, salamo, panceto in podobne dobrrote.

»Lepo kašo bi si skuhali, če bi bili malo bolj urni in če bi jih šli legitimirat,« je rekel Levček.

Ta resnični dogodek se da razložiti samo tako, da sta nemška podoficirja in oficirja tri partizanske godbenike zamanjala za tiste tri belogardiste. Njihovo prepričanje je morda podkrepila še hladnokrvnost treh partizanov pa nemška šotorka na kitari, nemški škornji in vojaški čevlji na nogah partizanov ter slaba nemščina, ki so jo govorili...

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

»Tudi v vasi me sreča ni zapustila. Morda zato, ker me je bila pustila na cedilu, ko me je »potegnila« več kot dva metra od tal. Nemaški kmet zaradi tega zabredel v neugoden položaj. Verjetno bi tudi v vasi končal, kajti nisem se mogel vreti na tla tako hitro kot Vera. Toda Vera ni opazila, da sem se samo majhen drobček sekunde pred tem, ko je zaropotal mitraljez, spotaknil ob neki kamen in telebnil kot dolg in širok. In ravno ta dobec sekunde je bil pravšnji, da sem prijadral v zaščito zemlje prej, kot bi sicer.«

In kam smo se namenili po »negostoljubnem« sprejemu v vasi? Tovariši so odšli naprej, mene pa so prepuščili v oskrbi nekega kmeta v Mozirju. Bila sem preveč izčrpana in prezebla — ozeblina na rokah in nogah so postale ena sama gnojna rana — da bi odšla z njimi,« je Vera zaključila.

Nemci so nam sledili kot trop krvoločnih volkov

NADALJEVANJE S I. STR.

— Ste našli izhod iz nemškega obroča?

— Edino, kar nam je še preostalo, je bil prehod proti Smrekovskemu vrhu. Na preniku smo naleteli na dolgo in strmo pobočje posejano z visokimi in ostrimi skalami. Umik po pobočju je bil eden izmed najhujših dogodkov, kar sem jih doživela na pohodu.

— Na pohodu ste se mnogokrat znašli v težki, morda brezupni situaciji. Zakaj je ravno omenjena strmina zarovala v vašem spominu tako globoko brazdo?

— Nobeno pero ne bi moglo opisati našega vzpenjanja po pobočju. Se v normalnih okoliščinah bi bil prehod čez skale, posejane po pobočju, težaven. In takrat so nam sledili Nemci, sledili kot trop krvoločnih volkov. Tla so

nam gorela pod nogami in spomnila sem se nekega naspotja, ki je ubijalo. Bolečina, ta neznozna bolečina, ki je trajala ves čas vzpenjanja, bolečina, ki jo je povzročal najneznatnejši dotik ozeble dlaní ob oster rob skale, je bilo tisto, kar smo prešli samo ob misli: če ne boš plezal, boš mrtev. Vzpenjali smo se, prebijali proti vrhu. Onstran pobočja smo varni. Samo še nekaj korakov, smo si dopovedovali in drug drugega bodrili. Postave so gomazele čez skale, izginjale v kotanjah in se zopet pojavile, ko so mukoma prilezle na dan. Marsikdo napora ni prenesel. Malce bom počil, ne morem dalje, si je dejal. Nikdar več se ni dvignil... Konj, ki je nosil ranjenega komisarja Frana Slajpaha-Akija, je ob neki skali klecnil. Komisar je bil preslaboten, da bi se obdržal na nogah. Padel je, s hudo rano na trebuhu in se zvalil po

pobočju. Potez na njegovem obrazu, ko smo ga reševali iz prijema dveh skal, ki sta ga zaustavili in zgrabili, ne bom nikoli pozabil.

— So vam Nemci sledili preko pobočja?

— Mislim da ne. Verjetno so ga obšli. Ne vem, kako bi bilo z nami, če bi sovražnik napadel, ko smo prehodili »križev pot« strmine. Ustavili smo se. Puško sem komaj držala. Pomodreli dlaní sta bili razprskani, odrgnjeni domala do kosti. Nohtov skoraj nisem, več imela. Kot da bi preživeli najhujši jurš, smo uredili vrste in krenili naprej. Stanje nekaterih tovarišev je bilo kritično, predvsem Frana Slajpaha-Akija in Stefana Viktorja, namestnika komisarja 2. bataljona Bračičeve brigade. Nadaljnega prenašanja ne bi prenesla. Pustili smo ju v neki osamljeni lopi za seno in ju dobro zakrili. Pozneje smo iz-

vedeli, da so ju Nemci odkrili in zaklali.

DECIMIRANJE — ENA
IZMED NAJBOLJ KRUTIH
VOJAŠKIH KAZNI

Decimiranje je bila nekdanj posebna vrsta kazni v vojaških enotah v takšnih primerih, če niso mogli odkriti pravega krivca. Izvajali pa so jo tako, da so s štetjem ali z žrebom izločili iz enote vsakega desetega (včasih tudi tretjega, šestega, osmega, dvajsetega ali stotega) vojaka in jih usmrtili.

Decimiranje nam je znano še iz rimskih časov: tako n. pr. ga je uporabil leta 393 rimski cesar Maksimilijan, ko tebanske legije niso hotele pobijati kristjanov.

S to kaznijo so tudi kasneje zatirali nepokorščino v fevdalnih najemniških enotah. Tako je leta 1642 Leopold Avstrijski dal ubiti vsakega desetega pripadnika konjeniškega polka, ki je prvi pobegnil iz boja. Kasneje je francoska revolucija, ki je proglašala načelo osebne odgovornosti, ukinila decimiranje, kar pa nekaj let kasneje ni oviralo Napoleona, da ga ne bi spet obnovil. Zanimivo je, da so Avstrijci zadržali to kazni v svoji zakonodaji prav do prve svetovne vojne, čeprav so v praksi tudi za hujše primere uporabljali drugačne kazni.

pedovko na svetu — torpedovka doseže lahko 60 vozlov (nad 110 kilometrov) na uro. Najsoodobnejše podmornice na atomsko energijo razvijajo brzino 40 vozlov na uro.

NOVA ESKADRILJA
ATOMSKIH PODMORNIC

Prvih osem atomskih podmornic, katerih izgradnja gre že h kraju, bo sestavljalo 16. eskadriljo atomskih podmornic, ki so oborožene z raketnimi izstrelki. Te podmornice so dolge približno 130 metrov, imajo pa po 7000 ton.

Glavno oporišče teh podmornic bo v luci Charlston v Južni Karolini; imele pa bodo tudi plovče oporišče (matično ladjo), ki se bo verjetno oslanjala na špansko luko Roto, kjer imajo Američani že sedaj pomembno vojaško oporišče.

Atomske podmornice 16. eskadrilje so oborožene z balističnimi raketnimi izstrelki »Polaris A-3«. Na vsaki podmornici je 16 takšnih izstrelkov. Ko so jih lani poleteli prvič izstrelili s podmornice, ki je bila v času izstrelitve pod morskno gladino, je raketa poletela 2490 kilometrov daleč.

MADŽARSKI SAMOHODNI
PROTILETALSKI TOPOVI

Oklopne enote madžarske vojske imajo v oborožitvi — razen tankov T-54 — tudi samohodne dvocevne protiletalske topove sovjetske proizvodnje. Topovi so namenjeni za obstreljevanje letal v nizkem poletu, lahko pa jih uporabljajo tudi za obstreljevanje kopenskih ciljev.

ŠVEDSKI ROČNI
PROTIKLOPNI METALECI

Švedska državna tovarna za orožje in vojaško opremo je pred kratkim dala na trg novo vrsto protiklopnih ročnih metalcev. Z metalci te vrste bodo opremili švedsko pehoto, verjetno pa tudi pehotne enote Velike Britanije.

Z novim švedskim ročnim metalcem ravna en sam vojak. Metalcec je proti težkim tankom učinkovit na razdaljah do 500 metrov, težak pa je približno 13 kilogramov.

»MEHANIZIRANI KOZEL«

Po petletnem preizkušanju je neka ameriška tovarna izdelala nov terenski motocikel, ki se v marsičem razlikuje od drugih vozil te vrste. Ker med drugim lahko vozi tudi po stopnicah, pleza čez kupe kamnjenja in rine čez močvirja, so ga upravičeno imenovali »mehanizirani kozel«. Trdijo, da to vozilo lahko po stopnicah vleče za seboj gasilsko cev v najvišje nadstropje!

Motocikel, ki je težak približno 100 kilogramov, ima aluminijasta kolesa. Boben na kolesih je neprodušen za zrak in za tekočine, hkrati pa ga uporabljajo tudi kot rezervoar za gorivo. Motocikel ima motor 10 KS s prenosom na obe kolesi. Vplinjač je podoben letalskemu, kar je potrebno zaradi vožnje po planinskih terenih. Dodajanje plina in zaviranje je ročno.

RADAR V BARVAH

Radar s sliko v barvah je eden izmed najnovejših in največjih uspehov japonske elektronike, hkrati pa tudi revolucionaren dosežek tako na meteorološkem področju, kakor tudi glede kontrole letalskega in pomorskega prometa. S takšnimi radarji bodo lažje razlikovali letala, ladje in atmosferske pojave. Odslej bodo na ekranih videli ovire v zeleni, rdeči ali modri barvi.

V boj za zastavo —
simbol neodvisnosti

V PANAMI TRENUTNO VLADA MIR. VSI PA VE-DO, DA POD PEPELOM TLI ŽERJAVICA, KI SE BO RAZPLAMTELA V NOV, SE HUJŠI POŽAR — ČE NE BODO ZDA UGODILE UPRAVIČENIM PANAMSKIM ZAHTEVAM

Štirideset tisoč ljudi je spremljalo enajst žrtev nemirov na njihovi trinajst kilometrov dolgi zadnji poti, drugih sto tisoč prebivalcev pa se je zbralo na balkonih in ob oknih v zadnji požaru. Ko je na pokopališču — slabih sto metrov od prekopa — škof blagoslovil grobove, je napetost dosegla višek. Pričakovati je bilo treba splošno eksplozijo. Pred temi panamskimi zastavami, za katere so se borili že štiri dni, je nekega študenta iz Nacionalnega inštituta — tradicionalnega središča revolucionarnih gibanj — prevzelo bojevitost razpoloženje. Z ramen svojih tovarišev je pozival ljudstvo:

»Te žrtve niso padle zaman, zakaj maščevali jih bomo! Z roko, okoli katere je imel ovit črn trak, je kazal na cono, ki je bila pod okupacijo Američanov, »gringosov«, kot da bi dajal znak za zadnji naskok...

Na nasprotni strani so ameriški vojaki z oken stavb, ki so jih zasedali, pazorno zasledovali vsak gib množice. »Ostanite na položajih!« jim je bil ukazal polkovnik Ritcher.

Najbolj izpostavljen oporišče je bil hotel Tivoli, stara lesena stavba. Njeno pročelje je obrnjeno na Cesto Johna F. Kennedyja, glavno žilo, ki loči mesto od ameriške cone. Panameci so sklenili, da jo bodo odslej imenovali Cesto mučencev.

To nedeljsko popoldne sem iz hotela Tivoli opazoval, kako se je deset do dvanajst študentov bližalo hotelu. Najprej so začeli obmetavati hotel s kamenjem. Šipe so se s treskom drobile.

»Na tla!« je ukazal ameriški opazovalec zraven mene.

Naslednji cilj panamskih komandosov sta bila avtomobila, ki sta stala pred hotelom. Dva fanta, stara kakih dvanajst let, sta se kot mački splazila čez cesto in se skrila za debli. Hip kasneje sta zalučala proti avtomobiloma vsak svojo molotovko. Eksplozija in požar. Drugih sto študentov se je v zavetju dima pripravljalo na naskok.

»Če se že želijo pretepati, jim bomo pač ustregli,« je rekel ameriški poročnik. »Vrzite plin!«

Dve plinski bombi sta eksplozirali v presledku petih sekund. Študentje, s solzami v očeh, so se umaknili. Hotel je bil spet prost.

Drugi ameriški vojaki, ki so se utaborili v »otroški jedilnici« na drugi strani hotela, se zaradi tega incidenta niso vznemirjali. Se naprej so mirno spali na žimnicah ali pa so pohlepno pili mlačno vodo.

Ob šestih, ko je sonce že zahajalo, so odbili še en napad študentov.

»Ko se bo znočilo,« mi je rekel eden izmed ameriških vojakov, »bodo s streh in z oken streljali na nas...«

»Kaj pa vi?«

»General O'Meara je ukazal, da ne smemo odgovarjati ne glede na posledice.«

Dva dni pred tem je krajevni tisk pisal o generalu kot o mesarju Paname.

To nedeljo zvečer so se v praznični dvorani Nacionalnega inštituta zbrali študentje na bojni posvet, ki sem se ga lahko udeležil tudi jaz, kot evropski novinar. Na odru so sedeli člani varnost-

nega odbora, stari od šestnajst do devetnajst let, med njimi tudi njihov vodja Victor Avilla, dvajsetletnik. Govorili so kakim stotim poslušalcem, dolgo, razburjeno in jih ni motilo, če so se ponavljali.

»Vse, kar hočemo, je nevtralizacija prekopa. Zaklinjamo se, da bomo manifestirali vse dotle, dokler ne bodo sežgali gnusne pogodbe iz leta 1903. Takrat so podpisali le angleški izvod pogodbe. Špansko kopijo pa je neki uslužbenec ameriškega zunanjetega ministrstva našel šele deset let kasneje in jo poslal v Panamo. To je sramota. Nihče nam ne more preprečiti proglašitve neodvisnosti naše domovine...«

Besneče odobravanje s strani poslušalcev.

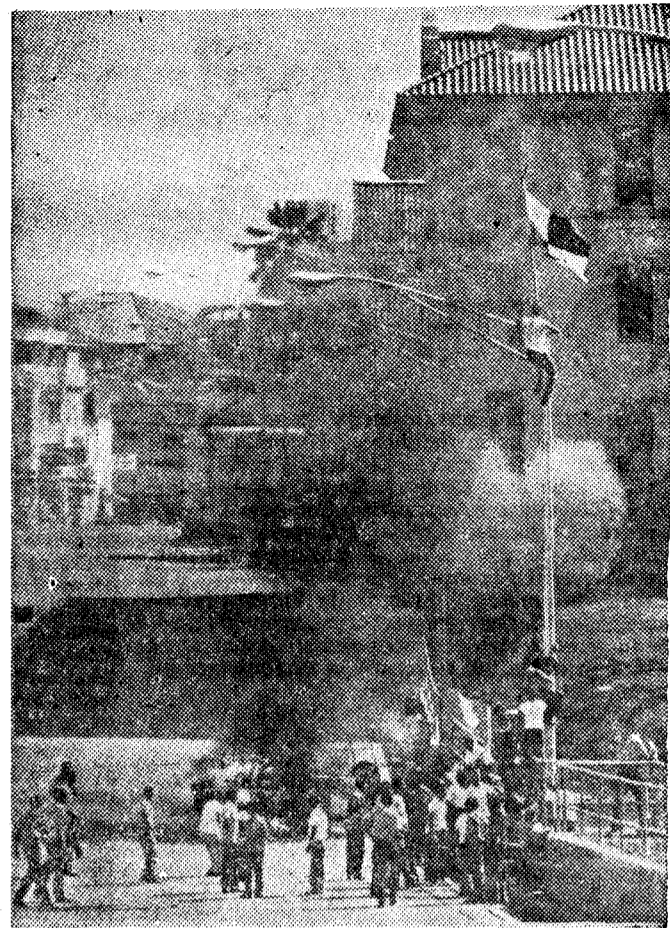
V sosednjem razredu tri mlada dekleta dele hrano mladim »companerosom«. Nekaj sedemnajstletni dečko odpre okno v smeri hotela Tivoli, pred katerim se vleče žična mreža.

»Zid, ki ga tamle vidite, je isti kot v Berlinu. Razlikuje se le po tem, da je prosojen.«

Nato je spet zaprl okno in se obrnil proti šolski tabli, na kateri je bil s kredno napisan seznam knjig, ki bi jih bilo treba prebrati v januarju.

»Kaj bi pa vi storili, če bi nekdo zasramoval vašo zastavo?« me je vprašala ena izmed deklet.

Da, zastava je fikсна ideja Panamcev.

Na Kennedyjevi cesti gori avtomobil, medtem ko panamski študent razobeša državno zastavo

VEČ STO TELEVIZIJSKIH
PRENOSOV PO ENI SAMI
CEVI

V ZDA so izdelali novo elektronsko cev, ki bo močno vplivala na še pogostejšo uporabo laserskih svetlobnih snopov v napravah za vzdrževanje zvez. Z novo cevjo lahko hkrati prenašajo po več sto televizijskih prenosov po enem samem snopu.

Novo cev, ki je dobila ime »lasecon«, bodo uporabljali v najrazličnejših radarskih napravah. Cev je dolga 45 mm.

FRANCOSKI SUPERLAHKI
TANK »EVEN«

V Franciji so pred kratkim začeli preizkušati nov tank, ki je težak le 7,5 ton. Spričo tako majhne teže jih bodo lahko prevažali z letali in spuščali s padalom.

Tank »Even« je neobčutljiv za napade z zažigalnimi sredstvi, ker ima popolno hermetizacijo, njegova kabina pa ima posebne klimatske naprave. Posadka tega tanka šteje le dva člana.

Tank so izdelali v dveh inačicah, ki se medsebojno razlikujeta le v kupoli: prva je s topom kal. 90 mm, druga pa z dvema topoma kal. 30 mm »lispano suiza«.

BRITANSKI OKLOPNI
TRANSPORTER

Britanska pehota je pred kratkim dobila nov oklopni transporter »FV-432«. Vozilo je gosenično in amfibijsko. Na cestah mu je največja hitrost 25 kilometrov na uro.

V primeru potrebe lahko vse odprtine in špranje neprodušno zapro, s čimer je posadka transporterja popolnoma varna pred radioaktivnostjo. V transporterju so tudi posebne klimatske naprave. Oklop je dovolj debel, da varuje posadko pred izstrelki malokalibrske oborožitve in drobci granat in min.

Oklopni transporter »FV-432« lahko prevažajo tudi po zraku, uporabljiv pa je kot bojno, sanitetsko, poveljniško in transportno vozilo.

LETALONOSILKA
ZA 60 LETAL

Najnovejša francoska letalonosilka »Clemenceau« (30.000 ton) sprejme 60 letal. To je prva francoska letalonosilka, ki so jo popolnoma zgradili v francoskih ladjedelnih. Posadka najnovejše francoske letalonosilke šteje 2700 mornarjev, podoficirjev in oficirjev. Letalonosilka je dolga 257 metrov, široka 46 metrov in doseže hitrost 32 vozlov na uro.

NAJHITREJŠA
TORPEDOVKA

Na Japonskem so nedavno tega zgradili najhitrejšo tor-

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Požgana hiša, ob njej dva partizana z naperjenim orožjem. Ali sta na straži, v zaseidi? Ali se približuje sovražnik? Pogorišče samo je že dokaz, da je sovražnik oznanjal svojo »kulturo« z ognjem in mečem. In prav po pogorišču in okolnostih, bi se dal ugotoviti čas, kraj in nastanek te fotografije. Kdor o tem kaj ve, ga prosimo, da to sporoči na uredništvo TV-15.

Boji na obali Jadrana

6

Samo psi so lajali. Bedeli so samo v hiši, kjer je bil Kerntner s svojimi razbojniki. Toda tudi tukaj so utihnile strasti. Kljub temu sva ostala

Partizansko
zaledje

tamkaj. Treba je bilo počakati, kdaj bodo zamenjali stražarja pri vratih. Prej bi bilo nevarno iti v hišo. Otrpnila sva od mraza in utrujenosti čakanja, ki je trajalo že več kot eno uro. Pravijo, da vztrajen človek vedno dočaka tisto, kar strastno želi.

Midva sva kar gorela od strasti, da bi pokončila krvavega feldvebla. Približno od dveh so zamenjali stražarja. Za vsak primer sva počakala še pol ure. In šele potem sva se začela oprezno približevati hiši.

Veliko sem bral in slišal o ljudeh, ki ne poznajo strahu in gredo pogumno izvrševati vsako nalogo, čeprav je izvršitev zvezana z gotovo smrtjo. Mislim pa, da dejansko ni popolnoma tako. Tudi jaz sem imel priložnost udeležiti se nevarnih akcij, pa sem vsakokrat moral premagati občutek neznozne skrbi in sem imel vsak živec napet do kraja. Komaj sva stopila v vežo, pa je ta skrbi izginila sama po sebi. V hiši so bile štiri osebe. Vrata so bila široko odprta, okna pa tesno zaprta. V prostorih je smrdel-

lo po umazanih telesih, žganju, tobaku in umazanih obujkih.

Hitlerjevci niso mirno spali. V spanju so nekateri med njimi škripali z zobmi, drugi stokali, tretji kleli.

Priprla sva vrata, pred tem pa sva iz sob pobrala brzo-strelke ter kljuko zataknila s palicami. Šele potem sva v

hodnik položila mino. Eksplozija mora na vsak način prevrniti stene med sobami, zasuati in pokopati hitlerjevce. Zdaj je treba hitro proč, čez 30 minut bo vsega konec. Srečno sva se splazila do vrzeli v plotu, planila ven in ritensko švignila iz vasi. Tu je cesta, ki pelje na Kras, kjer so partizani. Zdaj sva na varnem...

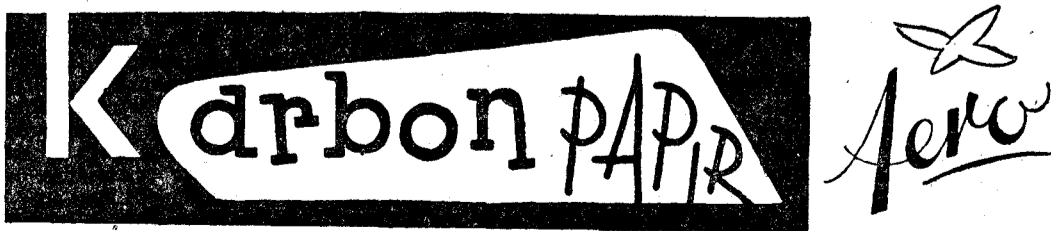
Osemindvajset, devetindvajset minut. Kazalec še ni prišel do tridesete, ko se je nekje daleč, nekako sredi vasi, razlegla strahovita eksplozija.

Naslednji dan smo zvedeli, da so skoraj vsi Kerntnerjevi

razbojniki bili pobiti. Toda sam Kerntner je spet imel srečo, ostal je živ. Res ga je hudo ranilo in močno pretreslo. Banda krvavega feldvebla pa je doživela svoj konec. Cesital nama je tudi načelnik obveščevalnega centra Orlov Petelin.

Ljudje so si oddahnili in zdaj so lahko mirno hodili po cestah, ni sem jim bilo treba bati uničevalnih napadov na svoje hiše. Uspeh nas je navdihnil, boj s fašisti se je nadaljeval.

Mirdamat Seldov,
predevel M. P.

Elektronika – sedmo čutilo

Pravijo, da ima človek razen petih fizioloških še šesto čutilo – intuicijo (neposredno notranjo spoznavo). Pojavilo pa se je še sedmo čutilo, ki je rezultat sodobne znanosti in tehnike, predvsem elektronike. Tu mislimo na najrazličnejše elektronske naprave, s katerimi ne nadzirajo le Zemljino površino, temveč z njimi opazujejo tudi atmosfero in vesolje. »Elektronsko čutilo« se je v zadnjih tridesetih letih neverjetno naglo razvijalo in je tako v najnovejšem času doseglo že zelo visoko stopnjo.

ELEKTROMAGNETNI VALOVI OKOLI VELIKE BRITANIJE

Britanci so bili prvi, ki so začeli razvijati elektronski opazovalni sistem. Med drugo svetovno vojno so vzdolž svojih obal razpostavili vrsto – za današnje pojme precej primitivnih – radarskih postaj, ki so neprestano žarčile elektromagnetne valove in »osvetljevale« vsako nemško letalo, ki se je bližalo angleškemu otokom. Tako so Veliko Britanijo obdali s pasom elektromagnetnih valov, globokim 150 do 350 kilometrov in visokim 150 do 5000 metrov. V tem pasu so se od vsakega večjega predmeta odbijali radarski impulzi nazaj proti radarskim postajam, kjer so opazovalci lahko točno določali višino, hitrost in oddaljenost predmeta, ki so ga bili ujeli na radar-kem ekranu. Angleško poveljstvo je tako lahko pravočasno osredotočilo v najvažnejših smereh svoja letala in postopoma razbijalo nemške bombniške formacije.

Podobne elektronske sisteme, več ali manj uspešne, so v zadnji svetovni vojni organizirali tudi v Sovjetski zvezi, ZDA in Nemčiji. Hkrati s tem pa so razvili še posebne gibljive radarske naprave, s katerimi so nadzirali položaj tudi na bojiščih.

»KONTINENTALNI SISTEMI« ELEKTRONSKEGA OPAZOVANJA

Po drugi svetovni vojni so posamezne države organizirale lastne elektronske sisteme za opazovanje, sestavljene iz posameznih radarskih postaj, ki so bile v neprestanem obratovanju in, ki bi vse podatke dostavljale posebnim centrom, odtod pa so obveščali protiletalsko artilerijo in lovsko letalstvo.

Največ vemo o ameriškem kontinentalnem opazovalnem sistemu, medtem ko je o Sovjetski zvezi znano, da ima zelo učinkovit elektronski opazovalni sistem, kar je moč med drugim sklepati tudi po tem, kako zlahka so odkrili in sestrelili ameriško vojnško letalo »U-2«. Nad tolikšno tehnično popolnostjo so se iznenadili celo ameriški strokovnjaki.

Ameriški sistem – imenujejo ga tudi »kontinentalni« – ima tri glavne linije opazovalnih postaj. Prva linija poteka vzdolž severnih meja Kanade, druga čez sredo Kanade, tretja pa ob kanadsko-ameriški meji.

Na prvi liniji imajo radarje, ki nasprotnikova letala odkrijejo, ko so še 1000 kilometrov stran. Druga linija ugotavlja

hitrost in smer poleta letal, na podlagi česar lahko v glavnem obrambnem centru ugotavljajo cilje nasprotnikovih letal. Tretja linija pa služi za prestrazovanje sovražnikovih letal.

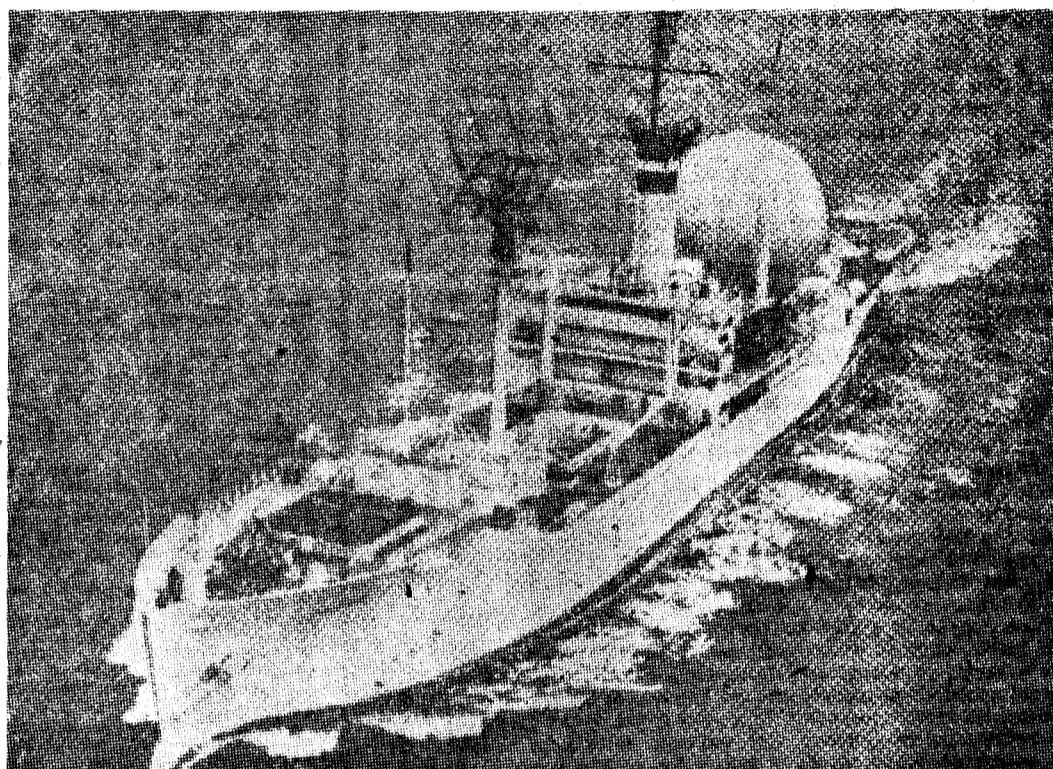
Ko pa so se zmogljivosti letal za atomsko bombardiranje povečale, so elektronski opazovalni sistem v najvažnejših smereh okrepili še z dodatnimi radarskimi postajami in opremili posebne radarske ladje, ki patrolirajo več sto kilometrov daleč od lastnih obal in neprestano opazujejo nebo in atmosfero. Ker pa tu-

stila, ki so jih z opazovalnih postaj dostavljali glavnim centrom protiletalske obrambe. Celo v tem primeru, če bi radarske postaje avtomatično dostavljale podatke, ki so jih beležili radarji, ne bi dejurni opazovalci imeli dovolj časa, da bi jih posredovali posadkam protiletalske obrambe, ker bi raketa medtem že priletela na cilj. Zato so morali v sistemu elektronskega opazovanja preiti na popolno avtomatizacijo neposrednega dostavljanja podatkov.

Današnji avtomatični siste-

terimi so opremljena sredstva protiletalske obrambe. Ko pa letalo ali raketa prispe na ustrezno razdaljo, se protiletalske rakete avtomatično sprožijo in poletijo proti cilju. Smer njihovega poleta pa ne prestando popravljajo posebne radarske postaje, ki spremljajo pplet cilja in polet protiletalskega izstrelka.

Tako so iz opazovalnih in obrambnih elektronskih sistemov napravili enoten sistem, s katerim hkrati kontrolirajo Zemljino površino, atmosfero in bližje plasti vesolja. V naj-

Ameriška radarska ladja »Kingport«, ki zbira podatke z umetnih satelitov

di to ni zadostovalo, so se spomnili še na leteče radarske opazovalne postaje: v velika izvidniška letala so vgradili elektronske opazovalne naprave in so tako povečali globino pasu elektromagnetnih valov še za nadaljnjih 2000 kilometrov.

»MOŽGANI« SPREMENJAJO INFORMACIJE V POVELJA

Čedalje večje izpopolnjevanje raketnega orožja je zahtevalo hkrati izpopolnjevanje tudi sistema elektronskega opazovanja in obrambe. Nič več niso zadostovala telefon-

mi »opazovanje-obramba« so tako izpopolnjeni, da lahko z marsikatero zamotano operacijo izvedejo brez pomoči ljudi. Elektronske opazovalne postaje neprestano preiskujejo atmosfero in brž ko zasledijo kaj sumljivega, se njihovi sprejemniki zaustavijo na predmetu in mu sledijo, medtem ko naprava za prenos signala avtomatično dostavlja vse potrebne podatke elektronskim sprejemnikom v sistemu protiletalske obrambe.

Te podatke v posebnih »elektronskih možganih« spreminjajo v povelja, ki jih love elektronski sprejemniki, s ka-

novejšem času pa so razen postaj na zemlji, na morju in v zraku vzpostavili še opazovalne postaje na umetnih satelitih.

Lahko trdimo, da so – glede na neverjetno natančnost in popolnost sodobnih elektronskih obrambnih sredstev – že dosegli ravnotežje med napadalnimi in obrambnimi sredstvi. Morda pa bomo celo doživeli čas, ko bodo sredstva elektronske obrambe postala tako popolna in učinkovita, da ne bo več možno nobeno presenečenje iz zraka ali vesolja, s tem pa bi se hkrati zmanjšala tudi nevarnost nepričakovane izbruha vojne.

Projektil z dvema sistemoma usmerjanja

Vse doslej so bili dirigirani lov tipa »zrak-zrak« pa so za projektile tipa »Matra R-510« in »Matra R-511« glavno orožje francoskih reaktivnih lovcev tipa »Mirage«. Pred kratkim pa so jih prenehali izdelovati, ker menijo, da so že zastareli in premalo učinkoviti. Tako npr. projektil »Matra R-511« lahko uporabljajo le v primeru, če ga nasprotnikovo letalu izstrele v rep, ni pa uporabljivo pri frontalnih srečanjih. Prav tako pa ga ne morejo uporabljati proti ciljem, ki lete prenizko.

Namesto teh dveh projektil-

ov tipa »zrak-zrak« pa so začeli izdelovati bolj izpopolnjen projektil »Matra R-530«, ki bo odsej glavno orožje francoskih reaktivnih lovcev »Mirage-III« in s katerim bodo lahko napadala sovražnikova letala iz kateregakoli položaja. Novi projektil bo lahko letel s pomočjo dveh sistemov: v primeru slabega vremena in za obstreljevanje visokih ciljev bodo v projektilu pritrili glavno za polaktivno radarsko samovođenje, medtem ko bo v primeru lepega vremena in za obstreljevanje nižjih ciljev

projektil imel glavo za pasivno samovođenje s pomočjo infrardečih žarkov. V prvem primeru bo moralo domače letalo z lastnim radarjem »obsejati« nasprotnikovo letalo in ga spremljati, dokler projektil ne zadene cilja. V drugem primeru pa spremstvo lovca ni potrebno, kar se projektil usmerja po toplotnih žarkih, ki jih izžareva motor cilja. Ob slabem vremenu pa je ta način neuporabljiv, ker je takrat v zraku preveč vla-

ginega izbruha vojne.

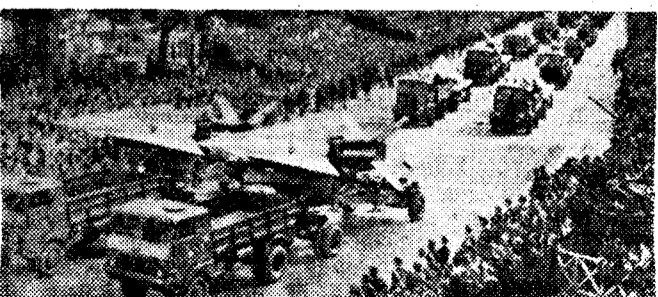
ginega izbruha vojne.

V BESEDI IN PODOBI

Sovjetske zračnodesantne enote so med drugim oboro-

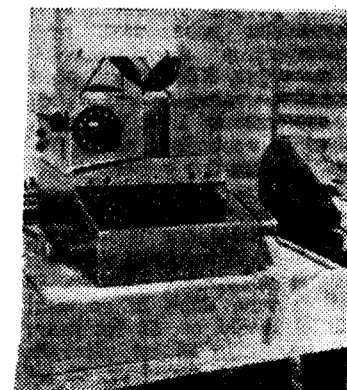
žene tudi z lahkim protioklopnim samohodnim topom, ki ga lahko spuščajo tudi s padalom. Na sliki vidimo samohodni top s padalom tik pred vkrcanjem v transportno letalo tipa »AN-4«, v katerem je prostora za dve takšni »samohodki« ali pa za 40 vojakov.

Na vojaški paradi v Rimu je nastopila tudi baterija raketnih izstrelkov »zemlja-zrak« tipa »Nike Hercules« ameriške proizvodnje. S temi izstrelki, ki so dvostopenjski in jih uporabljajo za obrambo večjih mest pred napadom iz zraka, so nedavno oborožili italijansko vojsko.

Elektronski teleprinter, ki so ga izdelali v beograjskem inštitutu »Mihajlo Pupin«, je

manjši, cenejši, tišji in hitrejši v primerjavi z elektromehaničnimi teleprinterji, ki jih proizvajajo v tujih državah. Naš elektronski teleprinter je hkrati tudi prvi na svetu, kajti tuja podjetja jih ne želijo izdelovati, ker so vložila prevelika sredstva v proizvodnjo elektromehaničnih – čeprav zastarelih – teleprinterjev.

5 USODNIH DNI druge svetovne vojne

6.

13. maj 1940
(Bitka pri Sedanu)

DAN, KO JE BILA FRANCIJA STRTA

Nad Bouillonom se pojavi formacija zavezniških letal. Bombe dežujejo. Stekla in oknih hotela Panorama pokajo. Hotel je visoko nad dolino reke Semois. Generacije lovcev so ga napolnile s trofejami, ki jih zračni sunek meče s klinov na tla. Težka merjaščeva glava zgrmi na mizo, le nekaj centimetrov od generala, ki se sklanja nad zemljevidom. Zabobni eksplozija. Bombe so padle na konvoj z municijo v bližini hotela. Granate pokajo druga za drugo, tako da je njihovo pokanje podobno bobnanju na pošasten boben.

General, ki bi ga merjaščeva glava skoraj ubila, je Guderian. Zdrzne se in se zasmeje. Pred pol ure je prišel v hotel Panorama, kjer je poveljnik njegovega štaba, polkovnik Nehring, hladnokrvno namestil komandno mesto oklopnega korpusa, ne da bi ga kaj skrbelo bližina mostu, ki privlači bombe. »Vseeno, Nehring,« reče Guderian, »bi bilo bolje, ko bi se preselili drugam. Ni še prišel dan, da bi se lahko pustila ubiti...«

Napad se je začel dva dni prej in Bouillon, zadnje mestce na belgijskem ozemlju, je le pet kilometrov od francoske meje. To so ob 9.30 zjutraj prestopili čelni oddelki 1. pancerske divizije: lahki tanki, ki imajo za znak hrastov list. Takoj so se namerili v sedanski gozd. Visoka oficirja vesta, da so zdaj tanki bržkone že na slavnem bojnem polju, na Calvaire d'Iilly, odkoder je 1. septembra 1870 cesar Viljem Pruski opazoval obupni boj Gallifetovih afriških lovcev. Strelji francoskega topništva z levega brega reke so natančni, toda ni videti, da bi goreči Sedan kaj branili. Nemci so torej prišli do Meuse šestdeset ur po tistem, ko so zapustili položaje v eifelskih gozdovih!

To ni bilo lahko. Belgijci so rušili prometne zveze, tako da je bilo napredovanje otežkočeno. Francoska konjenica se je divje borila, vendar pa je bila prepozna. Taka taktika bi lahko še bolj zamotala položaj, kajti le 1. od treh oklopnih divizij 19. korpusa je šele na bojnem položaju. 10. bo s težavo še ponoči dosegla Bazeilles, 2. pa je v veliki zamudi, saj je še ob reki Semois. Komaj bi zadostoval ves naslednji dan, da bi prišla do druge divizije vzdolž reke, čez katero bi bilo treba udariti.

Ob novem komandnem položaju v vasi Noirefontaine pristane letalo. Poveljnik oklopne skupine generalpolkovnik von Kleist pošilja podrejene Guderiana po povelja za jutrišnji dan. 13. maja ob 16. uri naj bi prišel skozi Sedan na drugo stran Meuse. Zavzeti bi moral koto 247, vas Wadelincourt in Marféejski gozd. Guderian ugovarja, češ da njegove sile še niso zbrane, da je ena divizija oslabiljena in da napadalni polk »Grossdeutschland« še ni prišel mimo Bouillon. Kleist teh ugovorov ne more sprejeti. Povelje ni njegovo. Povelja ni izdal poveljnik armadne skupine von Rundstedt, še manj pa glavni poveljnik Brauchitsch. Izdal ga je najvišji nestrpež – Adolf Hitler.

HUNTZIGER SKOMIGNE Z RAMENI: FRANCIJA NI POLJSKA!

Razvoj bitke na njegovem področju je dober. Drobne operacije, ki jih je bil sam zasnoval, so čudovito uspele. Nemški padalci so povzročili na Nizozemskem velik pre-

Konec Maginotove linije je bil v Montmédyju

plah in zmedo in po treh dneh bojov je bil nizozemski odpor pri koncu. Posebni oddelki so brez večjih izgub zavzeli mostove čez Albertov kanal.

Ob velikem poročilu 5. maja so se čela namrščila. Nov dokaz nemške virtuoznosti – zmaga nad Norveško – je vse deležno porazil. Šef II. biroja polkovnik Gauche je podal zelo pesimistično zvenero ocenitev nemških sil: 120 do 125 pehotnih divizij, 10 do 12 oklopnih divizij, 7000 tankov. Središče težnosti vse te mase je med Mosselle in Renom – nasproti Luksemburga. Od Mosselle do Svice pa je komaj 20 drugorazrednih divizij. Napad na Maginotovo linijo je torej kaj malo verjeten, kolikor pa bi prišlo do njega, bi bil drugotnega pomena, saj je osrednji napad namenjen drugam.

Toda Francozi imajo samo ob Maginotovi liniji veliko premoč tako po kvaliteti in kvantiteti sil. Na področju od Severnega morja do Meuse pa imajo le 38 divizij, ki tvorijo prvo armadno skupino pod poveljstvom generala Billotta. Teh 38 divizij naj bi se spopadalo z 72 divizijami nemških armadnih skupin »A« in »B«. Od Longwyja do švicarske meje pa so Francozi razvrstili 33 pehotnih divizij ter 19 utrjenih divizij, ki tiče kot paralizirane v velikanskih krčinah – proti 20 dokaj povprečnim nemškim divizijam armadne skupine »C«. Te v beton vklenjenne francoske divizije so ponos Francije in elitnim oficirjem iz vojaške akademije Saint-Cyr so vedno govorili, kakšna čast je »služiti v betonu«. Takšno je torej razmerje: eden proti dvema pred vraty Pariza in trije proti nemcu na fronti, ki ji je usojena pasivnost!

Maginotova linija! Vrlo francosko ljudstvo se kar razneži, kadar sliši za ta nacionalni ščit. Samo nekaj »brezvercev«, ki jih je hierarhija zavrgla, se dobro zaveda, da je Maginotova linija ena največjih političnih odpovedi in eden največjih vojaških nesmislov vseh časov. Francija, ki naj bi bila po določenih versajskih pogodbah čuvarka evropskega mira, bi morala imeti gibčno armado, ki bi bila zmožna intervenirati tudi onstran meja. Zgradila pa si je zid. Ta zid naj bi vsaj pripeljal do tega, da bi prihranili nekaj armadnih sil. Pa je narobe: kar vsrkava jih vase. Mirni polkovnik Gauché, šef II. biroja, grize ustnik pipe. Dobro ve, da bi Nemci lahko predrli Maginotovo linijo, ki je sicer silno izpopolnjena, vendar pa slabotna. Pri tem niti ne bi imeli prevelikih žrtev. Če pa bi se odločili za spopad v Belgiji, kar je verjetneje, potem bi dosti ceneje prišli do zmage.

ČSSR in njeno gospodarstvo

Državna planska komisija Češkoslovaške socialistične republike je sporečila, naj kadilci v prihodnje pazijo, da si ne osmоди svojih prstov, kajti vžigalice bodo za pet milimetrov krajše. S tem varčevalnim ukrepom hočejo obvarovati letno pol hektara gozda pred pasko.

Ob tem sporočili se marsikdo sprašuje, ali gre Cehom in Slovacom res tako slabo.

Toda državna planska komisija, ki si je izmislila zadevo s krajšimi vžigalicami, je predložila zelo ponosno poročilo:

Plan za leto 1964 je bil izpolnjen!

Da vas ne bi doigočasil z dolgimi vrstami števk, objavljamo le največje podatke poročila o doseženih uspehih.

V celoti je industrija izpolnila svoj plan s 100,5%. Premogovni industriji ter industriji potrošniškega blaga in živilski industriji je uspelo premagati posledice katastrofalne zime 1962/63, pri čemer so do septembra nakopali celo 1,1 milijona ton premoga in lignita več kot je bilo predvideno po planu, toda proizvodnja električnega toka je vsekar zaostala za 1,4%, a elektrarne so zaradi pomanjkanja vode v sušnih mesecih zaostale celo za 17,7% pod planom. Zato je bila omejena proizvodnja predvsem v industriji motornih koles in radioaparatur, pa tudi deli strojne industrije so bili prizadeti. Delovna storilnost je v celoti ocenjena s 100,5%, toda delovna storilnost na posamezno delovno moč je bila za 1,5% nižja kot v preteklem letu. Število zaposlenih v industriji se je zvišalo za okroglo 7000; nove investicije so znašale 26,8 milijarde kron, kar predstavlja samo 83,7% izpolnitve plana. Na novo so odprli premogovnike, v katerih nakopljejo 1,5 milijona ton premoga letno, elektrarne z letno kapaciteto 324 megavov, eno martinovko, štiri globoke peči, valjalno progno v Vitkovcih, kovačnice za železo in barvne kovine, livarne, nad 80.000 kvadratnih metrov produkcijskega prostora strojnih tovarn, naprave za izdelovanje žveplene kisline, tovarno kord svile in izdelali 3880 novih tovornih vagonov.

Češkoslovaška zunanja trgovina se je v primerjavi s prejšnjim letom dvignila za 4,1% na 23,6 milijarde kron, pri čemer se je izvoz dvignil za 7%, uvoz pa za 1,4%.

Ce natančneje pregledamo navedene številke, opazimo, da gre pri tem za poročilo o uspehih, brez navedbe pomanjklivosti. Predvsem ne omenja kmetijstva in prav tu ni nekaj v redu. Češkoslovaška vlada je po izdaji zakona o »novi zemljiški reformi« v marcu 1948 hotela »očistiti« prenaseljeno deželo in presežno delovno silo preseliti v industrijo. To jim je v precejšnji meri uspelo. V letu 1930 je bilo v kmetijstvu zaposlenih še 3,5 milijona ljudi, a v letu 1963 le še 1,2 milijona.

Periskop na 46. vzporedniku

Predvsem mladina — kot povsod po svetu — išče tudi tu zaposlitev v mestih. V letu 1936 je bilo še 13% vseh prebivalcev na deželi mlajših od 20 let, a danes je take mladine v kmetijstvu le še 4%. V letu 1936 je bil vsak četrty kmetovalec star nad 50 let, danes je že vsak drugi v zadnjih šestih letih je skupno odšlo iz vasi v mesta 560.000 ljudi — v letu 1963 pa še vedno 30.000 ljudi.

Dva neposredna, ne povsem zadovoljujoča rezultata označujeta ta beg z dežele. Medtem ko se je na vasi povprečna starost prebivalcev, zaposlenih v kmetijstvu, dvignila na 46 let, v mestih še vedno niso zasedena vsa delovna mesta. Tako danes praktično primanjkuje precejšnje število delovnih moči na vasi, kakor tudi v velikih industrijskih podjetjih, zato obe gospodarski panogi trpita zaradi pomanjkanja delovne sile in to predvsem mladih ljudi. V kmetijstvu je to pomanjkanje še občutnejše.

Po letu 1938 so morali zaradi stalno naraščajočega upadanja števila prebivalstva na vasi pustiti 500.000 hektarov neobdelane zemlje, oziroma jo delno uporabiti v druge namene. Zaradi tega je vlada ugotovila, da v ČSSR primanjkuje 100.000 hektarov zemlje, ki bi jo morali posejati z žitom, da tega ne bi morali uvažati. Slabe letine v preteklih letih so ta primanjkljaj še povečale tako, da se je bruto produkt kmetijskih pridelkov v letu 1961 zvišal samo za 1%, v letu 1962 je bil plan dosežen komaj 88%. Mleka so v tem letu 1962 nakupili za 6,8% manj kot v letu 1961 in naenkrat je prebivalstvu manjkalo tudi 9 milijonov jajc. Zaradi tega so morali uvoziti milijon ton pšenice, 14.000 ton masla, 113.000 ton zelenjave in 100.000 ton mesa. S tem so preprečili težko krizo v preskrbi prebivalstva, ki jim je takrat zares grozila, toda že takrat so mislili tudi na druge ukrepe.

Prepovedali so kmetom na trgu prodajati nadplanske pridelke. Vse poljske pridelke so zbrali v državnih skladiščih in so od tu z njimi zalagali trg, a da bi mešane odvadili razkojša, so v večini restavracij uvedli tudi brezmesne dneve.

Toda uspehi administrativnih ukrepov so bili povsem nasprotni od tistih, ki so jih pričakovali. Ker je mrzla zima že sama po sebi ovirala kmetijsko dejavnost, in je postela tudi dodatna proizvodnja katerihkoli dobrin precej nerentabilna, je 70.000 članov kmetijskih delovnih združenj in 17.000 kmetijskih delavcev v okroglo 80% kolektivnih gospodarstev držalo enostavno roko v žepih. Namesto da bi, kot prej, v mrzlih zimskih mesecih pridobivali zase pesek ali gramoz, pripravili slamo, bičje, trsje, izdelovali lesne izdelke, žgali opeko, ali pa prebrali nabrane jagode in zelišča, so čakali v svojih sobah na toplejše mesece. Na tistih 7,6% obdelovalne zemlje, ki je še ostala v privatni posesti kmetov, katerih posestva so bila kolektivizirana in s katerih so dostje (na Slovaškem) dobavljali 40% mleka in prašičev, se to ni zgodilo več.

Mnogo prepozno so spoznali škodljiv učinek zakona, ki je povsem zavrla privatno iniciativo na podeželju in ki je, kot pišejo »Rolnične novine« (Bratislava), »škodoval ne samo kmetu v kolektivnem gospodarstvu, marveč tudi vso družbo«.

Spremenili so torej zakon in sklenili dvigniti kmetijsko proizvodnjo za 4,7%. V svojem govoru, ki ga je imel minister za živilsko industrijo, Krosnar, je izjavil, da so »zaradi pomanjkanja krme v kmetijskih obratih morale mlekarne omejiti izdelovanje smetane, sira, skute in podobnih proizvodov, da bi lahko na trgu nudile potrošnikom potrebne količine mleka in masla. Na tej podlagi, tako je namreč razlagal, je treba računati, da »bodo morali maslo, mast in slanina nadomestiti meso«. Tudi ta temna napoved ima svoje temelje: v nesrečnem letu 1962 so bili hektarski donosi vseh kmetijskih pridelkov pod donosom prejšnjega leta, medtem ko je reja živine bila po planu izpolnjena le 93%. Polni hlevi in prazni silosi oziroma shrambe žita so le slaba podlaga za nov letni plan.

Dejansko je kmetijstvo v prvih treh mesecih leta 1963 dobavilo 53 milijonov litrov mleka pre malo. Jiří Hendrych, član političnega biroja Komunistične partije Češkoslovaške je na televiziji rekel še to, da je proizvodnja mleka v ČSSR »zaostala za vsemi socialističnimi državami«. Istočasno je prišlo še novo neprijetno sporočilo: zaradi polne suše pričakujejo na Slovaškem slabšo žetev. Isto velja za zelenjavne grede.

Kmete so ta sporočila preplašila in ker jih je spodbujalo še pomanjkanje mesa v mestih, so začeli pridno klatf svojo živino. In tako je Krosnar še pred koncem prvega gospodarskega četrtletja govoril o »začasnih težavah«, toda radio Bratislava je že konec tretjega gospodarskega četrtletja sporočil: številčno stanje živine je trenutno tako nizko, kot še nikoli v letih po sprejetju zakona o zemljiški reformi. V prvih dveh četrtletjih je nakup mleka samo na Slovaškem zaostajal za več kot devet milijonov litrov, in prav gotovo bomo imeli težave še s krmljenjem živine.

Dejstvo, da je bilo 16. oktobra spravljeno še 76% krompirja in ga je pri tem zaradi pomanjkanja delovnih moči ostalo na hektar dve toni neizkopanega, se je težko opravičevati s pomanjkanjem delavcev na vasi. Res je tudi, da industrija, ki ji primanjkuje delavcev, ni izpolnila svojih dolžnosti do kmetov. Povsod je primanjkovalo traktorjev, ki bi lahko zadržali precej delavcev na deželi. K temu nekaj števk:

V Vzhodni Nemčiji se je v zadnjih dvajsetih letih znižalo število v kmetijstvu zaposlenih oseb za 33%, toda tam obdela en traktor 17 hektarov. V Franciji je beg z dežele prizadejal vsakega tretjega kmeta, toda tam računajo še vedno 55 hektarov na en traktor. V Avstriji, ki je soseda ČSSR, se je znižalo število prebivalstva, zaposle-

nega v kmetijstvu le za 12%, toda tu obdela en traktor 33 hektarov. V ČSSR, kjer se je znižalo število prebivalstva, zaposlenega v kmetijstvu za 61%, mora en traktor obvladati 97 hektarov. In kar je še hujsje, sredi oktobra 1963, ko je bilo posejane šele 70% rži in 50% pšenice, je bilo približno 30% traktorjev v kmetijski Slovaški neuporabnih, ker zanje niso imeli nadomestnih delov.

Hendrych je torej moral samokritično ugotoviti, da je češkoslovaško kmetijstvo padlo pod predvojno raven. V industriji bi bilo bolje, če ne bi prišlo do neverjetnih izostankov z dela, ko »določeni mladi ljudje po cele tedne, da celo mesec, izostajajo iz svojega obrata«, kot je to ugotovil predsednik sindikata František Zupka. Samo zaradi obolenj, ki so včasih tudi gola posledica po mestih razširjajočega se hulgianstva, so morali dvigniti cene industrijskih proizvodov povprečno za 0,7%, kar pa je celotnemu gospodarstvu povzročilo škodo v višini 1,3 milijarde kron. Drug negativen pojav; ki ga želijo odpraviti s pomočjo novega zakona o delu, ki ga pripravljajo, je izdelava takih izdelkov, ki jih praktično ni mogoče prodati.

»Rude Pravce«, centralno glasilo Komunistične partije ČSSR je pisalo, da je v prvih petih mesecih leta 1963 skupno 4,9% proizvodnje novih topilnic »Klement Gottwald« šlo v odpadke (nasproti 3,9% v istem času prejšnjega leta), a v železarni »Trinec« se je zvišala odpadna proizvodnja na 2,1%. Tri največje topilnice v ČSSR: železarna »Vitkovice« v Ostravi, železarna »Trinec« in nove topilnice »Klement Gottwald« v Ostravi so prekoračile dopustno mejno vrednost odpadne produkcije za skupno 65 milijonov kron — kar bi ustrezalo enotodenski proizvodnji navedenih treh podjetij (torej približno 2% letne proizvodnje). S takimi napakami industrije je močno prizadet tudi izvoz ČSSR, kar so grajali predvsem v Romuniji.

Elektrotehnične tovarne v Bratislavi so npr. dobavile povsem neuporabne naprave za novo elektrarno v Suceavi in potem, ko so morali polskati dobavitelje, je moralo češko izvozno podjetje »Strojeksport« prodati stroje, vredne 2,5 milijona kron (vmes so bili transformatorji in naprave za električne tovarne) za natančno 3400 kron, kot staro železo podjetju »Kavosrot«. (V letu 1962 je znašala vrednost novih tovarniških izdelkov, ki so jih morali vreči med staro železo, 6 milijonov kron. Med temi so bile kompletne, toda neuporabne naprave za elektrarno v Jugoslaviji).

Vse navedeno še ne bi bilo tako žalostno, če bi strojna proizvodnja tudi sicer izpolnila svoj plan, toda prvi pomočnik ministra za topilniško industrijo Vladimir Supka je 20. avgusta 1963 izjavil, da o izpolnjevanju plana pri največjih proizvodnih topilnicah ne more biti govora. Tako je proizvodnja surovega železa bila v juliju za 3,7%, a surovega jekla za 3,4% pod planom in ni pri surovem jeklu dosegla niti ravni v juliju 1962. Še huje je v valjarnah. Tu je proizvodnja v juliju bila 4,1% pod planom in tako tudi nižja kot v juliju 1962.

Zaradi vsega tega so bili prišli prvi protne planske številke spremiti in je kritika organov za planiranje in vodstev raznih obratov stalna vsebina razgovorov v Bratislavi, Pragi, Brnu in Plznu.

Odkrita kritika se je uveljavila predvsem po vladni spremembi na Hradčanih v Pragi, od tistega dne dalje, ko je Slovak Josef Lenart zasedel mesto ministrskega predsednika, na katerem je bil prej Široky, a kljub vsemu so ljudje srečnejši in dihaajo z dneva v dan lažje, saj sedijo pri pogrebščini za Stalinom. Mož, katerega največji in najtežji spomenik je stal ob Vltavi, je umrl tudi v Pragi. Pod Hradčani se zopet polnijo male in romantične gostilnice — lepše kot na Dunaju in prijetnejše kot v Ljubljani in Kranju. Država je vrnila miniaturne gostilnice privatnim lastnikom, kar je mnogim Pražanom še prav posebno pogodu.

Lepo mesto ob Vltavi se ne more prodajati pod svojo ceno. Tisti »socialistični realizem«, ki so ga tako napačno razumeli, je že mimo. Danes je mesto zopet polno zanimivih razstav in razvoja umetnosti. Tudi poezija se ponovno poraja. Zeliho si pač slisati pesmi o pomladi, o ljubezni in o lepem življenju.

H. P. R.

Moj domači kraj med NOB

Moj domači kraj je Novi kot. Leži med levim bregom Cibrank, to je gornjega toka reke Kolpe. Vas leži na planini, ki jo obdajajo gozdovi. Ljudje so se pečali s poljedelstvom in živinorejjo. V glavnem pa so bili drvarji in oglašji po slavoskih in kočevskih gozdovih. Tudi v tujino so odhajali za zaslužkom in nekaj jih je še zdaj v Ameriki, Nemčiji ter celo Avstraliji.

Novi kot je imel pred vojno 230 prebivalcev, izmed katerih pa se jih je po vojni vrnilo le malo. Ze 18. aprila 1942 so prišli Italijani v Novi kot. Spraševali so po partizanih, ki pa so bili seveda v gozdovih. Toda ni jih nihče izdal, kar je povsem razumljivo. Toda Italijanom se je posrečilo, da so v gostini ujeli nekega partizana. Taki so ga uklenili in ga začeli neumajeno prepepati. Nato so ga odpeljali v Prezid, pol ure od naše vasi. Preden so odšli, so obljubili, da se bodo naslednjega dne spet vrnili. Res niso pozabili svoje obljube. Naslednjega dne so prišli in pobrali iz Turkovce trgovine vse, kar so videli. Pobrali pa so tudi ljudi. Cez dva meseca so spet prišli, požgali vso vas, ljudi pa odgnali v internacijo na Rab in v Gonars. Nekaj ljudi je še pravčasno zbežalo v gozd. Od tam so žalostno gledali svojo ljubo domaćo vasico, ki je bila vsa v plamenih. Toda čez nekaj dni so italijanski vojaki polovili tudi tiste vaščane, ki so se skrivali po gozdovih in jih odpeljali v internacijo.

Kakor sem že omenila, se je izmed 230 prebivalcev vrnilo le nekaj ljudi. Temu je vzrok lakota, pa tudi razne bolezni, ki so razrasale po taboriščih.

Preživeli vaščani so se po vrtni iz internacije naselili po raznih praznih kočevskih vascah. Nekateri so si po nekaj letih spet postavili svoje domove v »domaćem kraju«. Novem kotu, saj je vsakemu človeku najbolj pri srcu kraj, kjer je preživel otroška leta. Toda še danes je vas le delno obnovljena, kajti treba je bilo imeti res trdno voljo in marljivost za obnovo domačega kotička.

Francka Cimprič

6. b razred

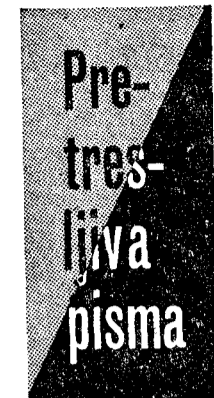
Pravni nasveti

B. L. T.

Ste 50% vojaški vojni invalid iz narodnoosvobodilne vojne; imate 16 let delovne dobe vstevne za pokojnino, stari pa ste 50 let; vaše zdravstveno stanje je dokaj slabo in težko opravljate svoje delo. Zanima Vas, kakšne so možnosti za invalidsko upokožitve.

Ne navajate namreč, od kdaj ste udeležene narodnoosvobodilne vojne. Vstop v narodnoosvobodilno vojno je izredno pomemben, kadar se kdo želi poslužiti določenih ugodnosti, ki jih pokojninska in invalidska zakonodaja nudi udeležencem narodnoosvobodilne vojne. Kdor je vstopil v narodnoosvobodilno vojno pred 9. septembrom 1943, ima možnosti do upokožitve po 73. členu 1. odstavku zakona o pokojninskem zavarovanju. V tem primeru gre za zavarovanje udeležence NOV pred 9. 9. 1943, ki imajo 15 vstevnih let za pokojnino, od tega 10 let delovne dobe in so stari 55 let moški oz. 50 let žene; ali pa imajo 35 let vstevnih let za pokojnino moški oz. 30 let vstevnih let za pokojnino žene ne

gleda na starost. V teh dveh primerih stranka le vložiti zahtevek za pokojnino pri Komunalnem zavodu za soc. zavarovanje. Po 73. členu 2. odstavku zakona o pokojninskem zavarovanju pa posebna republiška komisija, po predlogu okrajne komisije, odloča o upokožitvi tistih udeležencev narodnoosvobodilne vojne pred 9. septembrom 1943 in španske državljanske vojne, ki imajo 15 vstevnih let za pokojnino od tega 10 let delovne dobe, njihovo zdravstveno stanje pa je takšno, da je tak ukrep nujen, niso pa stari 55 let moški oz. 50 let žene, niti nimajo 35 let vstevnih let za pokojnino moški, oz. 30 let vstevnih let za pokojnino žene. Stranka mora vložiti tak zahtevek pri Komunalnem zavodu za socialno zavarovanje, ki pokojninski primer kompletira, odstopi okrajni komisiji, ki da svoj predlog republiški komisiji. Republiška komisija odloča na podlagi vseh predloženih dokumentov o pravici do pokojnine, toda o višini pokojnine in ostalih stvareh pa odloča Komunalni zavod za socialno

Pre-tris-tilva pisma

Danes objavljamo pisma na smrt obsojenih Belgijcev

Richard ALTENHOFF je bil inženir pri Kolonialni gradbeni družbi v Bruslju. Rodil se je 26. junija 1915. Pod nemško zasedbo je pomagal organizirati obveščevalno mrežo, ki je zbirala podatke o vojaških napravah. Spomladi leta 1942 je organiziral z J. Burgersom (obesen v Buchenwaldu 6. sept. 1944) in H. Neumannom borbeno skupino »Gou« (Groupement Général de Sabotage du Belgique; žela je uradno priznanih šest tisoč članov). Avgusta istega leta je pomagal pogneti v zrak skladišče streliva in orožja, ki ga je imela »Wehrmacht« v kraju Vilvorde. Arretiral so ga 3. julija 1943. V taborišču Bredendonek pri Antverpnu so ga strahovito mučili. Dne 8. marca 1944 ga je nemško vojaško sodišče v Bruslju obsodilo na smrt z ustrelitvijo. Kazen je bila izvršena v neznanem kraju, verjetno 30. marca 1944.

Bruselj, dne 29. marca 1944

Draga mama!

Usoda je hotela, da te ne smem več videti. Žalostno je to. Devet mesecev je minilo, odkar sem te videl zadnjič. Ko si bila na kliniki na drugo operacijo, ka na srečo mi je Annie pred dvema tednoma povedala, da si popolnoma ozdravela. Ne moreš si misliti, kakošno olajšanje je to pomenilo zame, saj me je tako tlačila negotovost.

No, zdaj je vsega konec. Res je, pozneje sem nikakor pa ne bom prepeljal. Nekaj sem mislil, da je bližajoca se smrt nekaj nadzve strahnega; izkušnja mi dokazuje, da to ni res; miren sem. Vendar me nekaj silno teži in to je misel na žalost. In sem jo vama povzročil. Vedno razpoložen prenašam te ure, ker vem, da sta pogumni in da bo vajina morala ostala nezomljiva. Hočem, da bi se na dan zmage veselili iz vsega srca.

Vedi, da ne obžalujem ničesar, kar sem storil; žal mi je le, da sem se pustil ujeti. Francka mama, ob tibi bosta Annie in Charles in želim, da bi bila srečna, zares srečna v tem življenju, ki naj ti bo še dolgo. S svoje strani lahko rečem, da nisem bil niti najmanj nesrečen. Še pred nekaj minutami mi je obsojeni sotrpnik rekel: »Rad bi imel tvoj značaj, samo brez tvojih ide«.

Ko so me aretirali, so me takoj poslali v taborišče Bredendonek in štiri dni zatem so se začela zasliševanja.

Imel sem še dokaj sreče, saj sem ležal v ambulanti do 28. februarja in tako nisem okusil težkega življenja v taborišču. Zato je razumljivo, da je Annie vzklila, ko me je zagledala: »Ti pa si videti še kar krepak!« (Op. red.: V resnici so ga odpeljali v ambulanto zaradi posledic mučenja, ki so bile vidne po vsem telesu). Verjetno boste kasneje našli na prijatelju, ki sem jih spoznal tam doli. Ti vam bodo lahko potrdili, da nisem nikoli izgubil volje do življenja, da sem bil vedno enako dobro razpoložen in da sem prenašal jetništvo brez težav. Najhuje je bilo le-to, da sem bil tako daleč od vasa. Druga bolečina pa je bila ta, da nisem mogel poslušati prav nobene glasbe. Toda, kaj morem za to!

Draga mama, prisrčno te objemam in te prosim, da v mojem imenu objameš vse v družini.

Richard

Fernande VOLRAL, rojena v mestu Charleroi leta 1920, se je vključila v delo ilegalne organizacije leta 1940. Kmalu zatem je postala članica partizanskega gibanja »Armée Belge des Partisans«. Vodilni kadri tega gibanja so bili v glavnem nekdanji španski prostovoljci in delavski voditelji, ki so se trudili, da bi družili v enotno organizacijo vse belgijske protifašiste. Večina jih je padla v borbah, druge pa so zajeli in obsodili na smrt.

Fernande

Iz italijanskega prevedel: Polde VRBOVSEK

Dne 23. februarja 1943 je Fernande VOLRAL bila v skupini, ki je prenašala orožje. Nacisti so jih napadli in ona je ranila enega med njimi. Zajeli so jo in zaprli v kaznilnico St. Gilles. Septembra so jo prepeljali v nemško taborišče Nizelen. Marca 1944 je bila obsojena na smrt. Dne 7. avgusta 1944 so jo objavili v Wolfenbüttelu v Nemčiji.

Draga moja mamica!

Sporočiti ti moram zares žalostno vest — prosim te, bodi pogumna: Obsodil so me na smrt. Obsodba bo izvršena morda že nočoj. Skrbeti bodi morala za mojega brata in zato prenesi to preizkušnjo. Zelo sem mirna, mamica moja, saj veš tudi ti, da je moja vest mirna. Ravnila sem se po svojih načelih. Kadar imaš takšno tolažbo, smrt ni žalostna. Mislim, da sem se vselej obnašala, kakor se spodobi. Odkar sem v ječi, sem mnogo mislila nate. Mamica moja, zavedaj se tudi ti tega! Nikar me ne preveč ne obkokuji, saj sem mlada in prosta, otrok ne zapuščam.

Kar pa zadeva mojega brata, reci mu, naj bo moži; to je vse, kar ga prosim. Kmalu bo svet svoboden in to tudi zanj, za mojega malega Clauda, ki ga še čaka borba. Reci mu, naj se potruži, da bo razumel življenje, ki bi mu ga tako rada razkrila jaz sama. Silno dosti sem v ječi razmišljala tudi o njem. Prosim te, poljubi mi Marie! Reci ji, da je eden izmed najlepših mojih spominov. Srečna sem, da sem naletela na svoji življenjski poti na tako dobro in pošteno prijateljico. Zelo jo imam rada in zelo sem ji hvaležna, da mi je posvetila del svojega prijateljstva. Oproščam se vsem za žalost, ki vam jo bom povzročila, toda vem, da mi boste odpustili. Tisto, za kar se boriš, je pravično in sveto. Moji tovariši naj vedo, da nisem nikdar podvomila v zmago naših idej. Dobila sem dovoljenje, da smem pisati tudi Albertu. Pisala mu bom na naslov njegove sestre. Zelo je še mlad. Ko se bo vrnil, bo svoboden in ustvaril si bo novo življenje; saj prejšnje tako ni pomenilo dosti. Po poroki sva otala skupaj le pet dni!

Mamica moja, pri vsakih sem pustila nekaj svojih stvari. Dobi jih nazaj! Želim, da vrneš Mariji tisto prelepo bonbonjero, ki mi jo je svojčas podarila. V spomin ji bo. Tebi zapuščam svojo ure, ki mora biti v jetnišnici St. Gilles. Na žalost ne zapuščam mnogo. Vidiš, mamica moja, tako rada te imam in prosim te, da posvečiš Claudu vso svojo materinsko ljubezen. Mislim, da se bo po tej vojni začelo srečno življenje. Bodite srečni tudi vi, prosim vasi v veliko usteho in je tudi to, da ni prišel menoj v ječo noben moj prijatelj. Verjemi mi, da mi to daje velik del moči. Prosim te, povej vse to eni izmed mojih prejšnjih sojetnic, Antoinetti Delmaziere iz vasi Courrières ali Henin-Liétard ob Rokavskem prelivu. Točnega imena se ne spomnim več, zato pa naslovi pismo na oha kraja; pismo ji bo gotovo prišlo v roke tudi brez ostalih navedb. Ona ti bo povedala vse, kar te o meni. Zelo je bila dobra z menoj. Reci ji, da sem mislila nanjo do konca. Sojetnice bodo prav gotovo pri tebi povprašale za mene! Povej jim, da sem znala sprejeti svojo usodo popolnoma mirno in da sem se izkazala vredno vse do konca. Do kraja sem ohranila zvestobo svojemu prepričanju: ves čas sem ostala ateistka. Danes je lep in svetel dan, to je zame kot simbol borajočese se nove zarje. Bodi vam v korist!

Teča me moraino ni spreminila, kvečjemu se zboljšala me, moja mamica, in vsem, ki so me imeli radi! Se enkrat: Le courage! Zapuščam te, joj, za vedno!

Tvoja »velika« hčerka

Fernande

Iz italijanskega prevedel: Polde VRBOVSEK

Zanke na Donavi

Iz obveščevalčevih zapiskov

6

— Šele deset čez polnoč? Jaz pa sem mislila, da je že ena in sem se podvzvala, — je rekla.

— Vas lahko spremljam, dokler imava skupno pot? — sem vprašal.

— Veselilo me bo, kajti sami ženski je neprijetno v tej temi. Le tu in tam je v kakšni ulici kakšna svetilka! — je odgovorila in nadaljevala pot.

Stopal sem poleg nje in molče razmišljal.

— Ste iz Novega Sada? — je vprašala čez nekaj minut.

— Ne, iz Kamenice sem, toda živim tukaj! — sem hitro odvrnil.

— Kako da vas nisem nikoli prej videla?

— Morda pa ste me, pa vam nisem bil v mar. Jaz sem vas že videl. —

— Kje? — je hitro vprašala in zdelo se je, da se je zdržnila.

— Recimo... danes na plesu.

— Oh, seveda, — je rekla, nato pa vprašala: — Kje pa stanujete?

Povedal sem ji neko ulico dovolj daleč od mojega stanovanja. Nato je rekla, da mora na desno in mi ponudila roko. Ko sem se poslavil, sem zamomljal neko ime in tudi ona se mi je predstavila. Ime je tako hitro izgovorila, da je nisem mogel razumeti.

— Oprostite, toda nisem razumel, kako se pišete, — sem rekel, — imena tako lepe ženske pa se ne sme pozabiti.

Spogledljivo se je nasmejala in rekla:

— Da si boste laže zapomnili, vam bom povedala samo ime. Marta sem.

PRIJAVA STAREGA RIBIČA

Dnevi so tekli, meni pa se ni posrečilo najti sledi. Polkovnik Nebojša je vse pogosteje pošiljal depeshe in spraševal, kaj delam. Odgovarjal sem mu, da ni nič novega, in odhajal v mesto. Poznal sem že vsako ulico in kavarno, vsako naselje in vsako skupino hiš v novosadskem predmestju. Dostikrat sem upiral pogled k Petrovaradinski trdnjavi in opazoval, kako sestavljajo pontonski most.

Nekega jutra sem dobil obširno navodilo o tem, da moram izkoristiti podatke enot obveščevalne službe, prijave dobronamernih meščanov, opažanja političnih aktivistov in vse, kar mi lahko nudijo enote komande mesta. Te enote so vse pogosteje opravljale nalogo ljudske milice, kar so kasneje tudi postale.

Tako nisem bil navajen delati. To urejanje neštetihih podatkov je zahtevalo, da človek ure in ure sedi in zapisuje, razmišlja, razvršča in povezuje brezštevilne slučajno in načrtno zbrane podrobnosti. Marsikatero uro sem predsedel nad kupi papirjev. Tako sem naletel tudi na grobo sestavljen zapisek vodnika neke čete pri mestni komandi. Bil je to mlad ključavničar iz Petrovaradina. Se kot otrok je živel ob Donavi, postal je strasten trkar in med ljudmi te vrste je imel mnogo prijateljev. Star ribič ga je opozoril na nekaj, kar je bil opazil v neki hiši v Petrovaradinu.

Pohitel sem, da bi našel mladega vodnika. Dobil sem ga v kasarni, ko je pridno učil svoje borbe-rokovanja z orožjem. Brž ko sem napejal pogovor na starega ribiča, je začel živahno pripovedovati o tem človeku.

— Čudovit stavec je to! In ribič, da mu ni para! Ulovil je največjega... se je raznel.

— Pustiva zgodbe o somih za drugič, — sem se pošalil. Bal sem se, da ne bi pozabila, zakaj sva se sestala. Tudi sam sem preživel mladost ob rečnih bregovih, ure in ure stoječ ob vodi z ribiško palico in trnki.

Vodnik se je pristrčno zasmeljal in mi pojasnil, za kaj gre. Stari ribič je v svoji ulici večkrat opazil neznane ljudi, ki so prihajali vedno v isto hišo. Povedal je to svojemu mlademu znancu, ta pa je pogovor zapisal v nekem poročilu četni komandi.

Povprašala sva, ali je četa že kaj ukrenila. Odgovorili so nama, da še ničesar, toda neka patrolja bo ugotovila, kaj je bilo starcu sumljivo. Prodil sem, naj ta primer prepustijo meni in naj me vodnik seznanja s starcem.

Uro kasneje sva jo mahnila čez pontonski most in se znašla v zatohli sobici nizke in vlažne hiše. Stavec nama je ljubeznivo postregel z murvinim žganjem in začel pripovedovati:

— Hiša je takoj za tisto podrtjo na koncu naše ulice. Tukaj poznam vse ljudi, tudi otroke. Toda še pred osvoboditvijo so začeli v to hišo prihajati neznani ljudje. Mislim, da se skrivajo pred okupatorji, pa sem molčal. Toda, zdaj se to nadaljuje... —

— Kakšni so? — sem vprašal.

Stavec je počasi opisoval neznane ljudi, in nenadoma se me je polotilo razburjenje. Opis nekega moškega se je ujemal z likom »Malega«.

— Zaradi česa so vam bili ti ljudje sumljivi? — sem vprašal.

Komandant Lazo

Komandant Lazo... Črnolasi korenjak, oblečen v zelen nemški policijski plašč z rjavim žametnim ovratnikom in manšetami, na iskrem konju. Čez prsi kratka nemška brzostrelka, strumen, pravi vojak. Takega se ga spominjajo borci 15. brigade, kjer je bil Lazo najprej komandant 2. bataljona, po oktobrski nemški ofenzivi pa je 2. bataljon, ki mu je poveljeval, zaradi uspehov postal 1. Lazov bataljon in se je spravil na cesto, ki pelje iz Novega mesta v Metliko in v nekaj dneh je 15. brigada uničila 16 nemških vozil. Dobršen del tega je opravil spet Lazov bataljon. Od tam Lazo tudi nemška brzostrelka in policijski plašč...

Spet sem ga srečal v Slovenjem Gradcu, na dvajsetletnici ustanovitve 11. narodnoosvobodilne udarne brigade »Miloša Zidanska« ali tudi »Pohorske«, kakor so ji pravili, ker je bila ustanovljena na Pohorju in se je tam tudi najdlje bojevala.

»Kako pa ti, Lazo, iz 15. brigade k Štajercem?« sem ga vprašal. In začel je pripovedovati:

»Kmalu po novem letu 1944 se me poslali v oficirsko šolo pri glavnem štabu. Pokazal sem določene uspehe in iz šole naju je tovariš Franc Rozman-Stane skupaj s tovarišem Andrejem Stetinskim-Levom poslal na Stajersko. Še isto zimo sem se znašel tam, nekako konec februarja ali prve dni marca. Postal sem namestnik komandanta Šlandrove brigade. Nekako čez štiri mesece načelnik štaba iste brigade. Ko sta v poznem poletju 1944 Šlandrova in Zidanska brigada odšli na Dolenjsko, sem bil načelnik skupnega operativnega štaba obeh brigad. Potem smo se vrnili na Stajersko, jaz pa sem postal operativni oficir 14. udarne divizije.«

Nato je pripovedoval, kako je bil 9. maja 1945 ranjen. Kakih 15.000 nemških ujetnikov je vodil iz Koroške v Ljubljano. Ujeti nemški šofer ga je vozil v zaplenjenem volkswagen. Blizu Kamnika je ujetnik nalašč zavozil v neko drevo. Partizanska zdravnica, ki se je vozila z njimi, se je ubila, Lazu pa je zlomilo obe nogi nad kolenom. Nemeč je po-

begnil, Lazo pa zaradi slabosti ni mogel streljati za njim. Po vojni se je dolgo zdravil, ker je težko hodil. Leta 1953 je bil upokojen kot major Ljudske milice. Zdaj živi v Mariboru.

»Kako pa si prišel k nam v Slovenijo, tovariš Lazo?«

»To je dolga povest. Rodil sem se 15. julija 1912 v Velikem Obljaju na Baniji. Oče mali kmet; bilo nas je sedem bratov in sestra. Z dvanajstim letom sem odšel od doma. Učil sem se za usnarjara in opankarja v Pančevu in se tudi učil. Nekaj let sem delal po raznih delavnicah v Beogradu, nato pa v smederevski železarni. Odpuščen zaradi stavke sem odšel delat v splitsko ladjedelnico. V letih 1935 in 1936 sem bil pri vojaki v Plevlju, nato nekaj let sem in tja kot priložnostni delavec. Leta 1938 sem se spravil v orožniško službo in tako sem prišel med Slovence. Bil sem v novomeški četi in orožniški postaji v Kostanjevici. Tam sem se tudi oženil. Trije ženini bratje so izgubili med NOB svoje življenje kot partizani ali zaporniki. Ko je izbruhnila vojna, sem bil v Ljubljani v šoli. Odneseš sem domov orožje in ga skrili. Začasno sem se zaposlil pri cestnih delih in se kmalu povezal z OF. Z orožniške postaje smo odnesli vse orožje in opremo. Poleti 1942 pa smo vsi orožniki razen enega odšli k partizanom. To so bili Kambič (ki je pozimi 1943 padel kot komandant vzhodno-dolenjskega odreda), Kožar (padel po vojni kot žrtev nesporazuma s stražarjem), Salči Ahmič, zdaj upokojenec v Kostanjevici, Žefran in drugi.

Stopil sem v 1. gorjansko četo, ki je nato prerasla v bataljon. Partizan, deseter, vodnik, namestnik četnega komandirja, komandir. Iz gorjanskega bataljona, ki je bil tedaj v sestavi Vzhodnodolenjskega odreda, sem bil premeščen v Belokranjski bataljon, prav tako v sestavi VDO kot njegov 2. bataljon. Tam sem postal pred italijansko kapitulacijo namestnik koman-

danta, po ustanovitvi pa bataljonski komandant. Vseh mojih šest bratov je bilo v NOV in vsi oficirji. Eden je padel pri osvoboditvi Beograda, dva sta pa umrla po vojni.

Spet se spominim Laza in njegovih tovarišev »žandarjev« ali »žacov«, kakor smo jim pravili mi, njihovi tovariši. Ti tovariši so skoraj edini med nami kot poklicni vojaki nekaj vedeli o vojaških veččinah in so nam bili zato dragocena pomoč pri naši preobrazbi v vojake. Moram reči, da smo jih imeli radi, da so bili dobri tovariši in da niso razen uniform in pušk imeli na sebi in v sebi nič žandarskega. Zato so vsi postali komunisti, tudi Lazo, ki so ga že 1943 sprejeli v KPS.

MILE PAVLIN

Več prihrankov — prijetnejši dopust!

Vaš denar nalagajte na hranilno knjižico v Komunalno banko Celje ali Celjsko mestno hranilnico

Komunalna banka Celje z ekspozituro in podružnico Celjsko mestno hranilnico obestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri

Več prihrankov — udobnejši dom — večje zadovoljstvo!

Komunalna banka Celje in Celjska mestna hranilnica vam hranilne vloge najugodnejše obrestujeta

Hranilna knjižica je vaš zanesljivi prijatelj, ki vam pomaga, ko je pomoč najpotrebnejša

Vloge zbira Komunalna banka Celje s Celjsko mestno hranilnico in jih najugodnejše obestuje

Junak Stanko

Riše: Evgen Sajovic

Piše: Ivan Jan

16. Bitka je sledila bitki, Stanko pa je trmasto in z veseljem prenašal svojo zbrojevko po Udinborštu, pod Storžičem, čez Savo in okoli nje. Napadli so nagel nemški avto in potolkli več Nemcev. Stanko s strojnico je bil tisti, ki je spustil največ strelcev. Drugičrat so postavili skrito zasedo in napadli nevarno nemško kolono. Tudi tokrat je Stankova zbrojevka glasno spregovorila. Lotili so se tudi kaznovanja izdajalcev, ki so za maloštevilne marke prodajali svoje lastne slovenske brate. Tudi te je Stanko globoko sovražil, saj so povzročili tudi njemu dosti hudega. Nedavno so mu Nemci preselili mamo in tri manjše bratce.

17. Hotel je maščevati trpljenje preganjanih in mučenih, maščevati smrt brata Janka in begunstvo očeta Janeza ter smrt preštevilnih prijateljev in borcev. Zato je spuščal rafale, kjer je le mogel. S tovariši so se nenadoma pojavljali zdaj tu, zdaj tam. Udarili po sovražniku, potem pa spet izginjali brez sledu. Nemci so okrepili straže in zasede v prepričanju, da jim v tisti okolici meša štrene več sto partizanov.

A vse to ni nič zalogo, zato so z velikimi tropi močno oboroženega vojaštva obkolili ves Udinboršt, kjer se je tedaj zadrževala maloštevilna Kokrška četa. Stanko je ves v ognju spuščal rafale, toda zelencev je bilo na tisoče...

18. Nemci so obroč stiskali vse bolj in potem ni kazalo drugega, da se je četa razdelila na več skupin. Tako so zmanjšali nevarnost, da bi jih nemška povodenj odnesla. Vendar je tedaj padlo pet borcev.

V skupini, s katero se je prebijal mitraljezec Stanko, je bil tudi mladinski voditelj Stanko Žagar in še trinajst mladih tovarišev. Prebili so se v smer proti Savi in se stlačili v skrito skalno duplino, ki je že kdo ve kdaj nastala ob savski strugi, pri Okroglem blizu Kranja. Zaradi grde izdaje so jih Nemci čez dva dni z močnimi silami spet obkolili in jih začeli napadati. To je bilo v drugi polovici aprila 1942!

Nikar ne verjemite novici, ki je prišla iz ZDA. Strokovnjaki nameravajo namreč zaščititi bodoče kozmonavte pred smrtjo od lakote: iz zelo odporne in hranljive snovi naj bi zgradili notranje dele v vesoljski ladji, ki jih bi kozmonavt lahko pojedel, če bi polet trajal dlje, kot bi bilo predvideno in če bi mu pošle zaloge hrane v tubah...

Pet bratov Périgon iz Plougasnouja (Francija) je skupaj starih ravno štiristo osemindeset (488) let. Najstarejši je v 99 letu, najmlajši pa je osem let mlajši.

Vsi se dobro počutijo.

Sodišče v Firencah je obsodilo na 5000 lir globe moža, ki je vrzel golo zakonsko družico skozi okno.

Zaradi nemorale oziroma »napada na sramožljivost« pa je morala žena plačati 10.000 lir kazni.

Iz pisma neke francoske poselelanke pariškemu prijatelju: »Dragi prijatelj, Glede na to, da nimam nobenih sol in da spleh nimam okusa, sem se odločila, da pridem v Pariz in se posvetim filmu.«

Prijatelj ptic pride v trgovino in pravi:

»Koliko stane tale kanarček?«

»Sto tisoč dinarjev.«

»Sto tisoč dinarjev! Kaj ste znoreli?«

»No, za to ceno dobite tudi tistega oguljenega ptička v kletki v kotu...«

»Saj ni nič vredeti! Niti peti ne zna!«

»Morda, toda on je kanarčkov komponist...«

V ZDA so letos natiskali posebne koledarje za pesimiste. Vsak dan ima poseben listič, na njem pa piše o kakšnem tragičnem dogodku iz preteklosti. Na vsakem lističu je tudi opomba: »Vidite, življenje morda res ni lepo, lahko pa bi bilo še slabše.«

Pravi Skot zaupa prijatelju: »Se danes skrbno čuvam dragoceno zlato uro, ki mi jo je oče prodal na smrtni postelji.«

Švicarska hotelska družba odpira na raznih koncih sveta hotela z enakim imenom: »Pisarna«. Tako bo lahko vsak telefoniral domov in povedal: »Sem v pisarni.«

Česa vsega se statistiki ne lotijo! V Angliji so pred kratkim izračunali koliko je bil vreden vsak padli vojak med velikimi vojnami:

V času Julija Cezarja: približno 450 dinarjev.

V času križarskih vojn: približno 15.000 dinarjev.

V času Lučevika XIV.: približno 45.000 dinarjev.

V času Napoleona: približno 200.000 dinarjev.

V času prve svetovne vojne: približno milijon dinarjev.

V času druge svetovne vojne: približno poldrug milijon dinarjev.

Dodati so še to, da bi vsak padli vojak leta 1964 stal 25 milijonov dinarjev. — Precej neokusna statistika.

Radijski reporter ima intervju s stotnikom. Na vprašanje, kako je lahko dosegel tako visoko starost, odgovori stotnik takole: »Nikdar nisem pokusil nit kapljice alkohola. Očetov primer me je za vedno odgnal od pitja!«

V tistem hipu je slišati iz kuhinje velik ropot.

»Kaj hočete,« pravi stotnik, »spet je na smrt pijani!«

Ce hočete obiskati Venezuelo, Nicaragua ali Kolumbijo, morate seveda izpolniti vprašalno polo. Za vprašanjem, koliko injekcij proti raznim boleznim ste dobili, je nova rubrika: »Se morda hočete s silo polastiti oblasti?«

V ameriških trgovinah so začeli tiskati romane na ovojni papir. Vsak teden se papir spremeni, tako da lahko kupci preberejo novo nadaljevanje.

Anglež dopušča, da je dve in dve štiri.

Skot tudi, vendar se mu zdi premalo.

Pravijo, da bo letos frankfurtski živalski vrt zaprt za dva dni v tednu.

Po mnenju zdravnikov je to komaj dovolj, da si živali odpolijejo. Od krikov in hrupa, ki ga počenja v živalskem vrtu obiskovalci, so namreč živčno razvane.

S kljuke in klina

Anekdote

KOZA NAS JE PRVA
POZDRAVILA

Nekega dne so nas kuharji opozorili, da bodo vsak čas začeli »servirati« neslano hrano. Takoj se je zbral poldrugi bataljon. S seboj smo vzeli še 25 mul, ki so nam jih posodile ostale edinice iz naše divizije, in odšli proti Kordumu.

Večidel smo potovali ponoči, da nas ne bi opazil sovražnik. Izogibali smo se večjih vasi in vedno je šla pred nami patrolja, ki si je ogledala pot in nas opozarjala na morebitne sovražne zasede. Tako se je zgodilo, da sem tudi jaz prišel v patroljo skupaj s komandantom bataljona Osipom.

Prišli smo v neki zaselek, iz katerega je vodilo več poti. Nekje smo morali povprašati, po kateri poti naj gremo. Toda kje potrkati? Gospodarska poslopja se niso po zunanosti prav nič razločevala od stanovanjskih prostorov. Komandant Osip se je odločil za bližnje okno in nanj krepko potrkal. Nobenega glasu ni bilo. Slišali smo le globoko dihanje in sopenje. Zdelo se nam je, da je notri najmanj dvajset ljudi. Ker se tudi na ponovno trkanje ni nihče oglasil, je Osip z vso silo odrinil okence. Tedaj sta se v nas uprli dve svetli očesi, dolg gobček, spičasta bradica in — ojoj: rogovi. »Pa ne, da je hudič?« smo se zasmeli. Lepa kozica pa nam je pokimala in zamerkala v svitanje novega dne.

Rudi Pušenjak-Uragan

NEVARNO IME

Bilo je jeseni 1942. Partizanska enota pod Stolom je dobila nekaj novincev. Med njimi je bil tudi mlad prikupen fant, ki je imel partizansko ime Valter.

Nekega večera je šla manjša skupina partizanov po hrano v Zirovnico in bližnje vasi. Vrh Smokuča pa je ostala trojka z mitraljezom za zaščito tovarišev, ki so šli po hrano.

Ko smo se vračali, smo nekako na polovici »smokuške steze« imeli krajši počitek. Le tovariš Valter jo je sam mahnil naprej. Kmalu smo zaslišali klicanje zasede na grebenu. Zahtevali so spoznavno geslo. Valter ga je seveda pozabil. Zato si je hitro domislil in po stari partizanski navadi zasedi zaklical svoje partizansko ime. Toda zaseda je začela streljati. Na srečo so krogle letele previsoko in ni bilo žrtev.

Znašel pa se je eden izmed počivajočih. Dvignil se je in zaklical spoznavno geslo. Zadevo smo takoj uredili. Pri snidenju z zasedo so vprašanja, zakaj, kako in kaj kar deževala.

Pojasnilo zasede je bilo kratko. Ko so zahtevali geslo, so dobili odgovor »weiter« (izg. vajter). V prepričanju, da so pred njimi Nemci, so začeli streljati.

Tovariš Valter pa si je že naslednjega dne nadel novo, manj nevarno partizansko ime.

Karel Kozar

NERODNO GESLO

Zima je že trkala na duri in partizanska skupina na Mežakliji se selila na Pokljuko v že pripravljeno bivak. Zveza za prehod čez Radovno, izvidnica, vse je bilo že urejeno.

Čez Radovno bi morali blizu nekega mostička. Tam zraven je bila že naša izvidnica, ki je imela od tam dober pregled na vse strani. V mraku smo prispeli do potoka in se kakih dvesto metrov višje ustavili. Med nami je bil tudi neki novinec, ki je prav po naključju moral na tem pohodu vzdrževati zvezo. Odpravil se je k izvidnici kakor smo se dogovorili. Ko pa je opazil pod majhno vzpetino pod drevesom dve moški postavi, je hitro povedal prvi del spoznavnega gesla: »Buka«. Odgovor je bil: »Bas«.

Tedaj pa jo je naš tovariš ucvrl nazaj in ves zasoplen pripovedoval, da je zagledal dvoje ljudi, jima povedal spoznavno geslo. Odgovorila sta mu po nemško »Was?« Torej so tamkaj Nemci...

Toda tovariša iz izvidnice sta bila bolj prisebna in sta sama prišla k nam ter nas obvestila, da je prehod prost.

Seveda podobnih spoznavnih gesel nismo več uporabljali...

Karel Kozar

ODGOVORI NA »Znanje in spomin«

Februarja 1944 v Crmošnjicah Cankarjevemu bataljonu ustreljenih je bilo 50 talcev Angel Besednjak in Ljubo Serce

Kako je Montgomery prevaral Rommela

Neko jesensko noč, ko je meščina blago osvetljevala Libijsko puščavo, je vrsta britanskih tankov krenila s severnega dela fronte pri El Alameinu na jug proti El Kataru. Tanki so bili pravi. Tudi sledovi, ki so jih gonice puščale za seboj v puščavskem pesku, niso bile lažne, čeprav se ni nihče potrudil, da bi jih zbrisal. To je bil res nenavaden premik. Nihče si ni prizadeval, da bi ga prikrikl pred sovražnikom, nasprotno: sovražnik so hoteli opozoriti na smer premika. Zato so na novih zbira-

Napad bo tam, kjer so tanki. O tem ne more biti nobenega dvoma.

Rommel in njegovi oficirji se niso mogli načuditi »naivnosti« nasprotnika, ki je menil, da bodo Nemci resno vzeli njihove priprave na severu.

Nemci pa v severnem delu fronte niso opazili le cest, temveč tudi na stotine in tisoče tankov, kamionov in topov, ki pa so jih Britanci napravili iz desek, listja in odpadkov. Ko so to ugotavljali, so se Nemci hkrati posmehovali svojim nasprotnikom,

liščih tanke prekrili le s tanko kamuflažno mrežo.

In res, nekaj dni kasneje so se oficirji Rommelovega štaba izredno razveselili, ko so na podlagi značilnih fotografskih posnetkov ugotovili premike britanskih tankov proti jugu. Prepričani so bili, da so s tem odkrili smer glavnega udara Montgomeryjeve Osmo armade v bitki, ki naj bi odločala o nadaljnji usodi nemško-italijanskih sil v Afriki. Nemci so torej zvedeli glavni podatek — območje osredotočenja britanskih sil.

Priznati je treba, da je nemške oficirje nekoliko motilo, da so Britanci hkrati s koncentracijami na jugu gradili na severu ceste z vsemi prometnimi znaki. Torej prave, ne pa lažne. Kmalu pa so ugotovili, da jih Britanci s temi cestami skušajo prevariti.

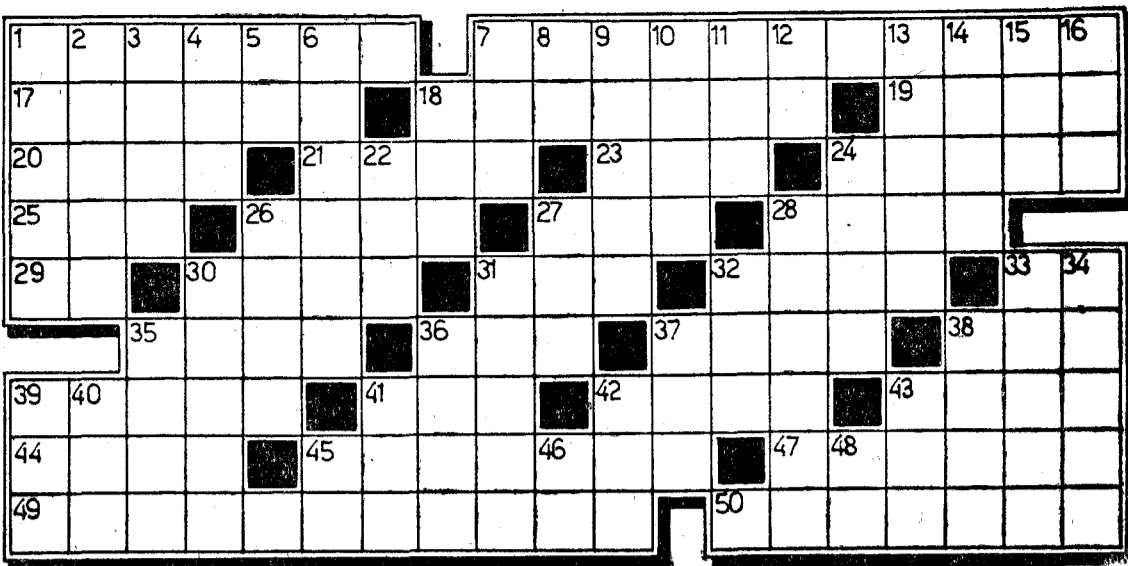
kako je njihova prevara prišla na dan že s tem, ker za njihovimi »tanki«, »kamioni« in »topovi« ni bilo nobenih sledov. Tako so Britanci — po njihovem mnenju zagrešili dve hudi napaki: na poti proti jugu, kjer naj bi bila dejanska koncentracija tankov, niso zbrisali sledov, na severu, kjer so Britanci imeli lažna vozila, pa so pozabili za vozila napraviti tudi sledove, da bi bila vsa prevara bolj prepričljiva.

Zanimivo je, da Montgomery ni speljal na led le Nemce, temveč tudi oficirje iz lastnega štaba, ki so bili do zadnjih dni pred napadom prepričani, da bo glavni udar na jugu. Tako so tudi britanski oficirji prepričevali Montgomeryja, da je napad že v napreju obsojen na neuspeh, ker bo s temi cestami skušajo prevariti.

Po razpadu Italije so se vključili v partizanske vrste številni fantje in možje, dekleta in žene. Za tako številno vojsko, organizirano v brigade in odrede, pa se je kmalu pokazala velika potreba po komandnih kadrih. Zato je bilo treba misliti in poskrbeti za usposabljanje vojaško najspodobnejših in jih oborožiti s potrebnim in nujnim znanjem. Tako je bila osnovana oficirska šola Glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Na sliki od leve proti desni: namestnik politkomisarja Zivko Bernot, komandant Alojz Hostnik-Jovo in politkomisar Milko Goršič, kot vodstvo te šole. — Kdaj in kje je nastala ta fotografija?

Matija Verdnik-Tomaž je bil od mladih let v naprednih vrstah mladine. Ze s šestnajstimi leti je bil na Jesenicah sprejet v organizacijo SKOJ, kmalu nato pa je postal član KPJ. Zato je po vdoru okupatorja v našo deželo vedel, kje je njegovo mesto kot sekretar okrožnega komiteja KPS za Bož na Koroškem je opravil dragoceno domsko delo. 28. januarja 1944 je bil ob domskem napadu v dolini Suhe na Koroškem smrtno ranjen in je dne 2. februarja nam podlegel. Razglašen je bil za narodnega heroja. — Kateremu bataljonu na Gorenjskem je bil Verdnik politični komisar?

Nagradna križanka

Vodoravno: 1. slovenska narodna junakinja (Slava), 7. nižji oficirski čin, 17. svetlobni izstrelak, 18. topovski izstrelak, 19. strateško pomemben del zemljišča, 20. naziv za umetniško delo, zlasti glasbeno, 21. velika italijanska tovarna avtomobilov, 23. letoviško mesto pra Opatiji, 24. ime narodnega heroja s partizanskim imenom Skala, 25. znoj, 26. ulj, 27. pripadnik zahodne skupine starih Slovanov, 28. osvežujoča alkoholna pijača, 29. ploskovna mera, 30. nadevan, napolnjen, 31. za vrst orientacije pomemben del osebne bojne opreme, 32. nevestina oprava, dota, 33. kratica za »plavalni klub«, 35. kemične spojine, ki nastanejo z delovanjem kovin ali baz na kisline, 36. kratica za veselje v Ameriki, 37. nočna ptica, 38. ljubeč, drag, 39. tokovni prevodnik v trojebusu, 41. naslovni junak Gotovčeve opere, 42. hrvaški narodni heroj (Josip), 43. očka, atek, 44. kraj v Bosni, kjer je bila ustanovljena Prva proletarska brigada, 45. smerni kazalec pri avtomobilu, 47. neprofesionalcec, 49. strokovnjak za kriminalistiko, 50. naslov prvega jugoslovanskega umetniškega filma, ki je bil na temo iz NOB.

Navpično: 1. staro mestece na Gorenjskem, 2. kamen, ki se kopije v tanki plasti, 3. ostravec, 4. cel, 5. visoka gora v Svici, 6. strel iz avtomatskega orožja, 7. namizno pregrinjalo, 8. različna samoglasnika, 9. dnevno plačano delo, 10. pogodba, 11. žensko ime, 12. kemični znak za radij, 13. del drobovja, 14. čista teža, 15. vzdevke bivšega predsednika ZDA Eisenhowerja, 16. oziralni zaimek, 18. log. park, 22. reka, ki teče skozi Innsbruck, 24. orodje za obdelavo kovin, 25. večji list papirja, 27. nadav, naplačilo, 28. povprečna povpreček, 30. popoln propad, katastrofa, 31. upadi, usadi, 32. kača velikanka, udav, 33. vrsta žepnega noža, 34. žensko ime, 35. velike posode za tekočine, 36. dozorel, odrasel, 37. požirek tekočine, 38. med vojno nastala drama Miletta Klopičiča, 39. trčenje, konflikt, 40. drama Karla Capka, 41. žensko ime, 42. največji sesalec vseh časov, 43. okrasni ptič s krasnim repom, 45. kemični znak za kostier, 46. začetni glavnega mesta Vojvodine, 48. primorski medmet.

IZZREBANI NAGRAJENCI

Med 567 rešitvami nagradne križanke v 1. št. »TV 15« (1964), smo izžrebali naslednjih deset nagrajencev: 1. nagrado 4000 dinarjev dobi **Božidar Slivnjak**, Smartno 62, Kojško; 2. nagrado 3000 dinarjev **Albert Korinšek**, Titova 23, Ljubljana, 3. nagrado 2000 dinarjev **Zdenka Logar**, Laze 14, p. Uršna sela; 4. nagrado 1000 dinarjev **Vojo Krivec**, Studentovska 11, Idrija; 5. nagrado 1000 dinarjev **Iztok Segula**, Pod vinograd 6, Maribor. Od 6. do 10. je žreb knjižne nagrade določil naslednjim: **Marjan Kolšek**, Rozmanov trg 6, Litija; **Lojze Sušnik**, Jiršovci 70, p. Desternik pri Ptuj; **Miro Torkar**, Solska 6, Novo mesto; **Matej Matičetov**, Langusova 19, Ljubljana; **Oto Osojnik**, Prevalje 34 na Koroškem. Denarne nagrade bodo nagrajenci prejeli po pošti.

ka odkril britanske koncentracije. Ko jih je poslušal, si je Montgomery zadovoljno trl roke. Zanj je bil tudi zadosten dokaz, da stvari potekajo v najboljšem redu, saj je — v popolnem nasprotju z glavnimi načeli operativnega maskiranja — želel, da njegove lažne objekte sovražnik zares vzame za — lažne.

Čimbolj se je približeval dan odločitve, tem več britanskih sil je odhajalo na jug. Vse to pa je bilo še vedno le lažno osredotočanje sil. Potem ko so Britanci s premiki tankovskih kolon proti jugu »kompromitirali« smer glavnega udara, so začeli graditi na jugu še vrsto lažnih, vendar skrbno maskiranih objektov. Gradili so skladišča, kopali jarke, pončali pa so po oazah kurili ognje. Vsako noč je bilo vse več ognjev in na podlagi tega so Nemci povsem »logično« skleпали, da o smeri britanskega udara ni moč več dvomiti in tako so še sami koncentrirali svoje enote na jugu, da bi se laže uprli britanskemu napadu.

Tik pred bitko pa so Britanci lažne take, kamione in topove zamenjali s pravimi in nasprotno. Pri tem pa so pazili, da med zamenjavo niso puščali za seboj nobenih sledov in so za motornimi vozili, ki so se pomikala proti severu, z valjarji zbrisali sledove gosenic in koles.

Neki oficir iz Montgomeryjevega štaba je tedaj zapisal:

»Svojim očem nisem več verjel, ko sem se bil približal kraju, kjer je še včeraj bila maketa kamiona. Lažni kamion brez dna je bil včeraj že prazen, danes pa sem pod njim že videl pravi tank. To je bil zares pravi volk v ovčji koži! Pod vsakim lažnim kamionom sem videl pravi tank, toda nikjer ni bilo opaziti nobenih sledov. Kasneje so mi povedali, da so tisto noč prepeljali lažne tanke 50 kilometrov bolj na jug namesto pravih, ki so jih prepeljali na sever.

Rommel, komandanta nemškega korpusa, pa so Britanci speljali na led tudi glede začetka napada. Rommel se je tako zanesel na podatke, ki mu jih je dostavila zračne ogledniška služba, prav tako pa tudi njegova vojniska mreža — ki pa so ji Britanci podtaknili napačne podatke — da ga tistega dne, ko je britanska Osmo armada krenila v napad, ni bilo niti v Afriki, temveč je počival v Italiji.

Pred tem so namreč Britanci na južnem delu fronte »razširjali« naftovod (kar je bil za Rommela dokaz več, da Britanci nameravajo na jugu začeti z ofenzivo) s takšno hitrostjo, da bi vsakdo lahko sklepal, do kdaj bo naftovod končan in kdaj se lahko prične napad. Jarke so kopali kar podnevi, vanje pa so polagali stare bencinske sode. »Naftovod«, ki so ga podnevi dokončali, so po-

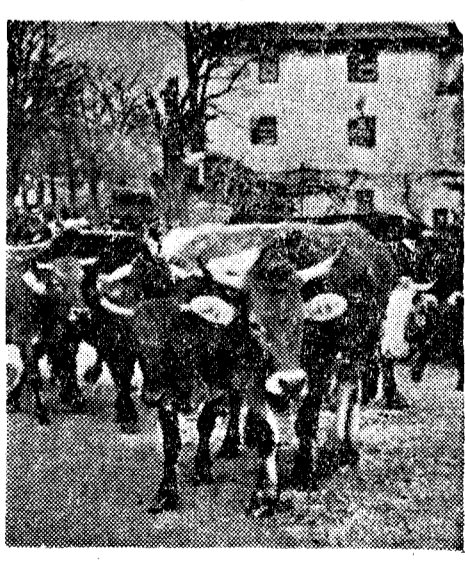
noči zasuli, pred tem pa so še iz jarkov potegnili »cevi«, da bi jih naslednjega dne spet lahko uporabili na novem odseku »naftovoda«. Vsakega dne so napravili 7,5 km »naftovoda« in tako so natančno nemški strokovnjaki izračunali, da bo posel končan šele 5. novembra in da jim do takrat ne grozi nobena večja nevarnost.

Dejansko pa so Britanci sprožili ofenzivo že 23. oktobra. Oznanilo jo je 1000 — po nemškem prepričanju — »lažnih« topov na severu. Rommel je bil že do 10. novembra do nog potolčen. Na fronti pri El Alameinu je moral pustiti 59.000 vojakov, 500 tankov in 1000 topov ter pred Montgomeryjevo Osmo armado bežati 2500 kilometrov daleč, dokler niso zahodni zavezniki maja 1943 dotolkli vseh njegovih sil v severnem Tunisu.

»TV 15« izhaja vsak teden. Izdaja ga predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Lj., Beethovnova 10/II — Tisk in knjižari: CZP »Ljudska pravica«, Ljubljana. — List ureja uredniški odbor. Letna naročnina znaša 800 dinarjev, posamezna številka stane 20 dinarjev. Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 598/XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 600-11/608-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik »TV 15« 21-901, tajništvo in novinarji »TV 15« 22-313, uprava »TV 15« 22-607. Rokopisov ne vračamo.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

7. februarja 1944 je v Stari Loki padel pod strelji neki esovec. Njegovo smrt je gestapo obračunala s talci. V ranem jutru naslednjega dne so gestapovci z naperjenim orožjem vdirali v škofjeloška stanovanja, metali ljudi iz postelj, kradli dragocenosti in odbirali žrtve. Zbrali so jih kakor živino za zakol, jih uklenili, odgnali na kamion in oddrveli proti Kranju. Ko je v temnice zasijalo novo jutro, so zopet zapotali kamioni in s talci zopet zdrveli čez most proti Škofji Loki. Kmalu je izza Kamnitnika odjeknila salva... Koliko talcev je bilo ustreljenih?

Kmalu po veliki zmagi II. bataljona Južnoprimorskega odreda nad sovražno avtomobilsko kolono pri Rovni med Komonom in Rihemberkom so se Nemci znesli nad neoboroženim prebivalstvom. 10. februarja so pridrveli v Komen in začeli z izseljevanjem ter ropanjem. Medtem ko so ljudi odgnali v razna taborišča, so podvajani nacisti izropali vse domove Komna in Rihemberka, odgnali živino do zadnjega repa ter oba kraja požgali do tal. Nekoliko pozneje so rihemberški grad zasedli domobranci; tu jih je sredi poletja 1944 napadel bataljon Gradnikove brigade in jih uničil. — Katera dva narodna heroja sta bila doma iz Rihemberka?